

9

2014 • MAJ

moj planet

www.mladinska.com/mojplanet

RAZISKOVANJE JE ZABAVNO

Živalski mladički

POSTER

Potepanje po hribih
Nagradni natečaj za naj strip

MESEČNIK • LETNIK 9 • 3,90 € za naročnike v šoli, 4,16 € za naročnike na domu, 4,95 € v prosti prodaji

9 771854 288098

Ha ha, mene bodo dali
v strip?!

Na str. 59 najdeš razpis za natečaj za najboljši strip.

Dragi planetovci!

Še dober mesec je do počitnic! Že odštevate dneve? Če ste vse leto pridno brali Moj planet, vam naravoslovni predmeti ne bi smeli delati težav. ☺

V uredništvu smo namreč vse mesece skrbno sestavljali mozaik iz vsebin po vaših željah, a tudi iz šolskih, ki jih mora znati vsak vester in radoveden planetovec tudi ob treh zjutraj, če je treba. ☺

Poletne številke bodo namenjene morskim in sončnim radostim, ustvarjalnicam za prosti čas in dodatnim temam o živalih. Jih že snujemo, bomo pa veseli pisem, kaj vam je bilo v tej sezoni najbolj všeč v reviji, da bomo septembra še boljši. (Je to sploh možno? ☺)

Želimo vam dobre ocene ob koncu šolskega leta, da boste imeli med počitnicami veeeeliko časa za vaše domače ljubljence. Mogoče boste z njimi kot dokaz odgovornosti lažje prepričali starše za prihod novega kosmatega člana. ☺

Držimo pesti za dolgo, sončno poletje!

Senja Požar, odgovorna urednica

12

Pišite nam na moj.planet@mkz.si ali www.mladinska.com/mojplanet, kjer najdete poskuse pa tudi učne liste in filme.

4

4 DIVJE ŽIVALI
Živalski mladiči

8 NAŠ PLANET
Sredozemlje ali Mediteran

10 PROJEKTNO DELO
Šola na obisku

12 POSKUS
Lavina lučka

14 ZAVAROVANE RASTLINE
Slovenske orhideje

16 MIKRO
Zakaj kruh vzhaja

18 PTICE
Mormoni

22 ČLOVEŠKO TELO
Koža

24 TA MESEC

26 FOTOGRAFIJA MESECA

27 POSTER
Kozi, Kunec

36 DR. VETKO

38 KAKO NASTANE SIR
Bohinjski sir

40 MOJ PLANET POROČA
Zaključek festivala
Na zabavo v naravo

42 PLANETOV STRIP
Med zvezde

46 POTEPANJA PO SLOVENIJI
Pot v hribe

48 MOJ TEST
Nočni ptič

50 SIVE CELICE

52 NUŠIN KOTIČEK
Od kot pridejo psi?

54 MOJ PLANET PRIPOROČA

56 VAŠA POŠTA

18

46

52

Živalski

Mame so običajno zelo zaščitniške, ljubeče, razumevajoče, nežne ... vendar ne smemo posploševati, saj v naravi srečamo zelo različne mame, od zelo skrbnih do zelo brezbržnih in celo takšnih, ki niti ne počakajo, da se mladiči izležejo. Najlepše je seveda odraščati v družbi, kjer so na voljo tete, ki poskrbijo za mladičkovo varnost, za kratek čas nadomestijo mamo, predvsem pa so tu še drugi mladiči, vedno pripravljeni na igranje in raziskovanje.

Labodi

Labodji pari ostanejo skupaj vse življenje in družno skrbijo za dom in naraščaj. Mladiči sicer že nekaj ur po izvalitvi sami hodijo in plavajo, vendar so ves čas v bližini staršev, ki jih skrbno varujejo pred različnimi vsiljivci. Če se jim preveč približaš, te lahko hitro napadejo in odženejo z divjim mahanjem kril ali bolečim kljuvanjem. Pri petih mesecih se labodi osamosvojijo, vendar radi ostanejo s starši do naslednje gnezdilne sezone. Največkrat mora že odrasle potomce nagnati od doma kar samec. Brezskrbno življenje s starši se mora enkrat končati.

Prerijski psi

so zelo družabne živali, ki živijo v zelo velikih skupinah. Njihovi mladiči so varni pred plenilci, saj so skriti v prepletenih rovih, ki se lahko raztezajo na površini enega kvadratnega kilometra ali še več. Samica se pred kotitvijo skriva v enega od podzemnih rogov in v miru skoti. V rovu ostane z mladički približno šest tednov, saj so ti zelo nebolgljeni, slepi in gluhi, nato pa jih spozna s širšo družino. V tako imenovanem mestu se živali družijo v manjše skupine, ki sodelujejo med seboj in družno branijo ozemlje.

Levi

Odraščanje v družbi je zelo zabavno in predvsem varno, vendar levinja prvi mesec z mladički preživi sama v skrivališču. V tem času naraščaj večkrat preseli in mladičke varuje pred plenilci. Levinje so zelo skrbne matere, sicer pa pozneje pri vzgoji in varovanju sodeluje celo krdelo. Če ni mame, poskrbijo za levje mladičke druge levinje. Kot večina domačih muckov se tudi levčki radi crkljajo. Z igro se učijo loviti in prav kmalu v varni razdalji spremljajo levinje na lovu. Na mladičke v naravi preži veliko nevarnosti, smrtno nevarni so zanje lahko odrasli levi. Samičke ostanejo pri materah in tetah, samci pa morajo pri dveh letih oditi.

mladiči

Morske želve

nikoli ne spoznajo staršev, od prvega dneva življenja so prepuščene lastni iznajdljivosti, spretnosti, sreči ... Njihova mama je takrat, ko se prebijejo iz jajčne lupine, že daleč stran, morda nekaj tisoč kilometrov stran od peščene obale, kjer je odložila in zakopala več kot 100 jajc. Pričakovali bi, da bo ob tolikšnem številu jajc v morju zmanjkalo prostora za vse njegove prebivalce, vendar želvice že na poti do morja čakajo lačni galebi in rakovice, pa tudi v morju niso varne. Tiste, ki preživijo, čaka dolgo samotno potovanje. In nekega dne se bodo vrstile na obalo, kjer so se izvalile, se na njej parile, in tudi same v globoke peščene jame odložile jajca.

Pavijani

Pavijanom se izogibajo celo levi, mogoče se lotijo le kakšnega neboljenega mladička, pa še to redko, ker so njihove mame lahko zelo napadalne in zaščitniške. Sicer pa pavijani živijo v zelo razširjenih družinah, v katerih je za varnost dobro poskrbljeno. Mladički se najraje zadržujejo v bližini matere. Na dolgih pohodih jih samica nese na hrbtu, kjer lahko brezskrbno zaspijo. Samo držati se je morajo močno, da ne padejo.

Afriški slon

Najtežji kopenski mladiček je slonček, ki že ob rojstvu tehta več kot 100 kilogramov. V materinem telesu se razvija kar 22 mesecev. Nemalokrat pri rojstvu slonici pomagajo druge samice iz črede, ki mladičke tudi sicer družno varujejo in skrbijo zanje. Pred nevarnostjo pa se slonček najraje zateče pod mamo. Zelo bogato mleko pije pri materi dve leti, seveda pa se tudi pase in z rilčkom z dreves in grmovja smuka mlado listje. Samičke ostanejo v čredi do konca življenja, samci pa si, ko odrastejo – to je šele pri 20 letih, poiščejo novo čredo.

Koala

Saj poznate te pristrčne živalce, nekoliko podobne medvedkom? Seveda niso medvedki, ampak vrečarji, ki živijo v Avstraliji na evkaliptih. Ker se mu nikamor ne mudi, mu pravijo tudi avstralski lenivec. Za razliko od drugih vrečarjev skoti koala samo enega mladiča po dobrem mesecu brejosti. Priznati je treba, da mladiček še malo ni podoben odrasli živali, je brez dlake, slep in gluhi in bolj podoben zarodku, predvsem pa je zelo neboljen. V materini vreči ostane pol leta in pridno pije mleko. Še potem ko se osamosvoji, ga mati še kar nekaj časa prenaša na hrbtu.

Žabe

ne poznajo materinske ljubezni, enako je s kačami, pajki, krokodili ... Njihove mame večinoma samo poskrbijo, da na varno mesto odložijo jajčeca, nekatere vrste manj kot dvajset, nekatere vrste več tisoč. Obstajajo tudi izjeme, ena od njih je kljunata žaba, ki živi v gorskih gozdovih na jugu Južne Amerike. Samček namreč dva do tri tedne varuje približno 40 jajčec, ki jih odloži samica. Ko se zarodki začnejo premikati, jih 15 pogoltne, spravi v zvočne mehurje in čez nekaj časa iz očetovih ust zlezajo majhne žabice.

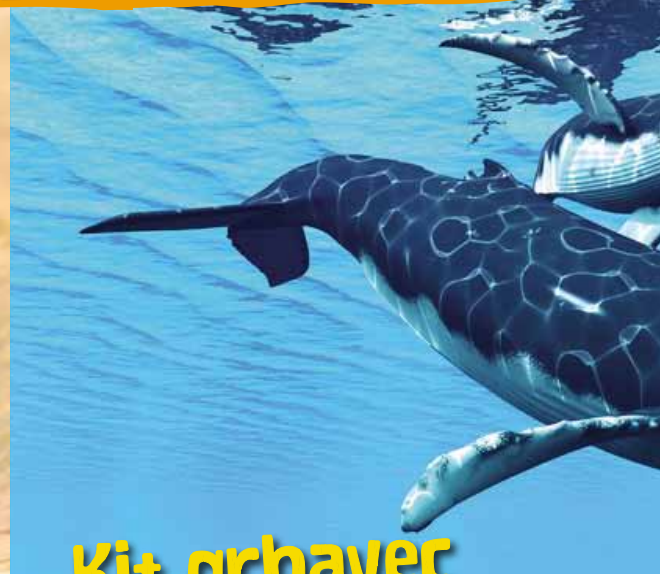
Kapibara

je največji glodavec, v dolžino zraste skoraj do 1,3 metra, tehta pa lahko tudi 53 kg. Tako velika žival seveda potrebuje kar nekaj hrane in si jo išče v vodi ali ob njej, kjer tudi živi, zaide pa seveda tudi na bližnja polja in kmetovalcem povzroča sive lase. Še sreča, da v nasprotju z drugimi glodavci koti samo enkrat na leto največ osem mladičev. Ti se le nekaj ur po rojstvu že potapljajo, plavajo in hodijo. Torej mami ni treba posebej paziti nanje in jih ves čas nadzorovati. Kapibare so družabne živali in rade živijo v velikih skupinah, na mladiče pa večinoma pazijo vsi odrasli.

Kit grbavec

Eden največjih morskih sesalcev je kit grbavec. Mladič ob rojstvu tehta celo tono in v dolžino meri štiri metre. Kljub svoji velikosti se najbolj varno počuti ob materi. Kar eno leto sesa pri njej in v tem času podvoji svojo težo. Kiti grbavci so samotarji, samo samice in njihovi mladiči se družijo v jate, kjer odrasle samice skupaj branijo mladiče pred morskimi psi in drugimi napadalci.

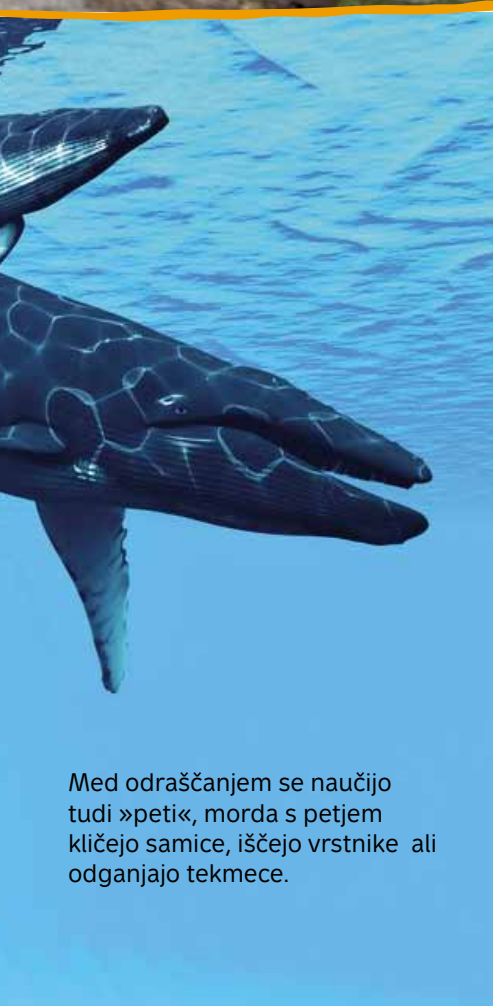

Podvodni konj

Mladički podvodnih konj so že od majhnega navajeni na družbo vrstnikov. Mama medtem ko odide na pašo, mladička brezskrbno pusti v varstvu drugih samic. Samica skoti le enega mladička, ki pri njej sesa pet mesecev, sicer pa ostane z materjo še sedem let. Ko je mladiček z mamo v vodi, se zelo rad vzpne na mamin hrbet in z njega štrbunkne v vodo. Predvsem v vodi ga ima mama ves čas na očeh, sicer bi ga lahko hitro pohrustal kakšen krokodil. Na kopnem so mladičem nevarne hijene in velike mačke.

FOTOGRAFIE: SHUTTERSTOCK

Med odraščanjem se naučijo tudi »peti«, morda s petjem kličejo samice, iščejo vrstnike ali odganjajo tekmece.

Medved

Medvedki so ob rojstvu zelo neobgljeni, malo večji od mlade mucke, brezzobi, slepi, ne slišijo, imajo redko dlako. Takšni bi le težko preživel brez skrbne matere medvedke, ki mladičke doji štiri mesece, nato pa že skupaj pohajkujejo po gozdu in se učijo iskati hrano. Za mladiče skrbi medvedka sama in je takrat nevarna tudi za človeka. Sicer pa je zelo stroga mama, zelo neubogljivemu mladičku s taco primaže tako klofuto, da se medvedek kar prevrne. Ne kaznuje jih prav pogosto, največkrat takrat, ko se preveč oddaljijo. Po dveh letih se osamosvojijo in odidejo na svoje.

Jelica Žalig Grce

Sredozemlje ali

Sredozemlje, kar dobesedno pomeni 'sredi zemlje', je skupen izraz za Sredozemsko morje in dežele na njegovih obalah. Sredozemlje povezuje kar tri celine: Afriko, Evropo in Azijo.

V Evropi na obalah Sredozemlja ležijo Španija, Francija, Monako, Italija, Malta, Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Albanija in Grčija. V Aziji ležijo Turčija, Ciper, Sirija, Libanon, Izrael in Palestina, v Afriki pa Egipt, Libija, Tunizija, Alžirija in Maroko.

Malta – naravna kulisa za filme

Malta je otočje, ki ga sestavlja 20 otokov in nekaj manjših čeri, a sta stalno naseljena le otoka Malta in Gozo. Ima okoli **400.000 prebivalcev** in **dva uradna jezika**: malteščino in angleščino. Glavno mesto je **Valletta**. Ime države izhaja iz starodavne besede, ki pomeni 'otok medu'. Malta je bila križišče različnih kultur, poseben pečat pa so ji pustili **malteški vitezi**. Gričevnata pokrajina je posejana s kmetijskimi terasami, na katerih gojijo krompir, paradižnik, vinsko trto in oljke. Malta je predvsem **turistična dežela**, na njej so posneli tudi nekaj filmov: Popaja, Gladiatorja in Trojo.

Monte Carlo
– najgostejše naseljena država na svetu

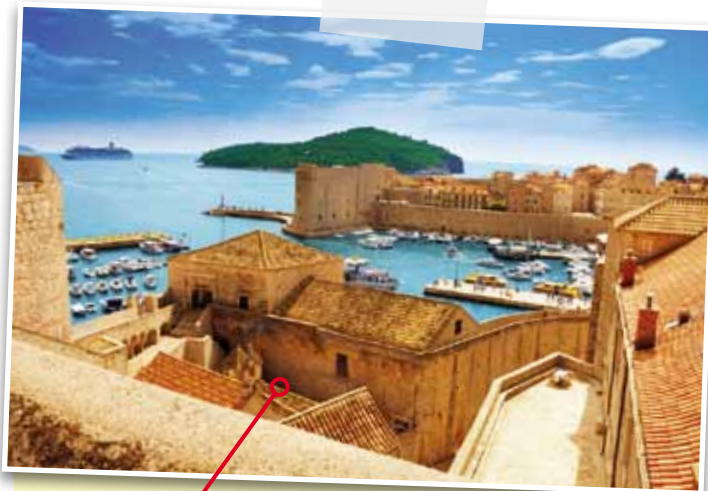
Monte Carlo je svetovno znano igralniško mesto v kneževini **Monako**, ki leži na evropski obali Sredozemlja. Monte Carlo je v bistvu le **mestni predel**, ki se je razvil iz starega mesta Monaco. Danes je najbolj prestižno **letovišče na Azurni obali**. Monte Carlo je mesto blišča, številnih igralnic in mednarodnega filmskega festivala, ki privablja najbogatejše turiste iz vsega sveta. V njem že od leta 1929 poteka tudi **tradicionalna dirka Formule 1** za veliko nagrado Monaka. Ni čudno, zakaj je torej Monako **najgostejše naseljena država na svetu**. Razlogov je dovolj, nič manj privlačno pa ni milo sredozemsko podnebje z bujnim rastjem.

Mediterran

Gibraltar

– edini evropski dom magojev

Gibraltar je mesto na jugu **Iberskega polotoka**, na vstopu Atlantika v Sredozemsko morje oziroma na stiku Evrope in Afrike. Razteza se na površini **6,5 km²** in je pod upravo **Velike Britanije**. Glavne turistične zanimivosti so Gibraltarska ali Opičja skala, ki se dviga dobrih 400 m nad mestom, votlina sv. Mihaela s kapniki, obrambni položaji s topovi iz 18. stoletja in svetilnik iz leta 1841 na južnem rtu. Gibraltar je edini kraj v Evropi, kjer živijo opice. To so nagajive **berberske opice ali magoji**, ki so jih verjetno pripeljali ljudje iz Maroka. Obisk mesta je posebno doživetje, saj se v njem prepletata **špansko vzdušje in angleška urejenost**.

Dubrovnik

– arhitekturni spomenik

Dubrovnik je znamenito **pristaniško in zgodovinsko mesto** na Jadranski obali na jugu Hrvaške. Po legendi naj bi mesto nastalo s propadom starega rimskega mesta Epidaura v 7. stoletju. Pozneje se je mesto razvilo v pomembno trgovsko silo in središče

Dubrovniške republike. Privlačno mediteransko mesto ima lepo ohranjeno **arhitekturno jedro**, ki je od leta 1990 vpisano na **Unescov seznam svetovne kulturne dediščine**. Kulturni spomeniki so med najlepšimi primerki **srednjeveške in renesančne arhitekture**. Zlasti mogočno je **mestno obzidje** z obrambnimi trdnjavami, najbolj znana pa je glavna mestna ulica **Stradun**.

Sidi Bou Said – tunizijska vasica umetnikov

Sidi Bou Said je ljubka obmorska vasica na severu Tunizije. Slikovita vasica leži na vzpetini, s katere se odpira panoramski pogled na Tuniški zaliv. Kraj so najprej poselili muslimanski puščavniki, hrib nad vasjo pa je še danes čaščen kot sveti kraj. Naselje je znano tudi kot **vasica umetnikov**. V malo ribiško vasico so hodili na počitnice evropski umetniki, med katerimi je bil najbolj znan **slikar Paul Klee**. Evropski in tunizijski slikarji so vas spremenili v **središče arabske in sredozemske umetnosti in kulture**. Turistična vasica Sidi Bou Said je znana po svoji modro-beli barvitosti, ozkih uličicah ter živahnih trgovinicah in kavarnah.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Vlasta Mlakar

Šola na obisku

ZDRAV DUH V ZDRAVEM TELESU

Dragi planetovci!

Smo petošolci iz OŠ Vojke Šmuc v Izoli in vam bomo predstavili naš naravoslovni dan, ki smo ga poimenovali Zdrav duh v zdravem telesu. Ves dan smo se seznanjali z napotki za zdravo prehrano in gibanje z namenom, da bi čim bolj zdravo živeli in predvsem, da bi ohranili **prave in zdrave navade skozi vse življenje**.

Petošolci iz OŠ Vojke Šmuc, Izola

Učiteljica Željka Ličan Adamčič nam je nazorno predstavila **prehranjevalno piramido**, da bi razumeli, katera vrsta hrane nam daje največ energije za rast in razvoj in katere sestavine so temeljne za naše zdravje. Razveselili smo se, ko smo slišali, da bomo sami naredili analizo sestavin v obroku, in predvsem tega, da bomo povsem sami pripravili, poimenovali in predstavili svoj zdravi obrok – skutni namaz.

Brrr, skuta. ☹
Je sploh lahko okusna?
To bo res pravi izziv.

Sem mislil, da skuta spada med sladice, pa vidim, da je zaradi velike količine beljakovin (v skodelici skute je do 28 g beljakovin) odlična hrana za mišično maso. Poleg tega skuta dlje časa ohranja občutek sitosti.

Z motom »Zajtrkuj kot kralj« smo se lotili priprave različnih namazov iz skute. Vam je ljubši sladek s sadjem ali pa bi morda slanega z zelenjavo in še bolj izdatnega z mesninami?

Potem ko smo premagali solze ob rezanju čebule na kockice ☺ in se naučili rezanja zelenjave na tanko, so začeli nastajati zelo okusni namazi, ki jih bomo z veseljem naredili tudi doma.

Tako lepo smo jih okrasili, da nam je bilo kar težko s prvo žlico odškrniti jedi. Na pomoč nam je priskočilo uredništvo Mojega planeta, ki nas je obiskalo in navdušeno pohvalilo vse naše okuse.

Z glavami, polnimi novih vedenj o prehrani, in s polnimi želodčki smo se zbrali pred računalniki in izdelali še grafične prikaze sestavin posameznega skutnega namaza. Midve sva primerjali med seboj skuto, testenine in piškote in ugotovili, da skuta res vsebuje sorazmerno največ beljakovin, piškoti pa sorazmerno najmanj, zato pa ogromno ogljikovih hidratov, ki so sicer dobrodošli, dokler rastemo, potem pa se bo morala naša prehrana ponovno prilagoditi našim potrebam. A ne glede na starost velja: **zjutraj zajtrk, ves dan veliko sadja in zelenjave ter čim več gibanja na svežem zraku!**

Na koncu dneva smo imeli še pravo plesno delavnico, na kateri smo se učili plesne korake in se pošteno razmigali ☺.

Senja Požar

Uredništvo Mojega planeta se zahvaljuje izolskim petošolcem OŠ Vojke Šmuc ter učiteljici Željki Ličan Adamčič za povabilo in prijetne naravoslovne urice.

Plešoči mehurčki obarvane tekočine v dekorativnih svetilih ujamejo naš pogled v izložbi ali razstavnem prostoru. Po podrobnem ogledu naprave ugotovimo, da je tekočina zaprta v posodi in mora v notranjosti nekako krožiti, saj se dogajanje nenehno ponavlja. Mehanizem je podoben kot pri kroženju snovi v naravi. Kako podobno predstavo pripraviš doma ali v šoli, pa opisujemo v nadaljevanju.

Lavina lučka

Mešanje tekočin

Ko razmišljamo, kako pripraviti poskus, pri katerem se rdeče obarvani mehurčki dvigajo in spuščajo v brezbarvni tekočini, najprej pomislimo na malinovec in vodo. Če ju nalijemo v kozarec, takoj opazimo, da malinovec sicer sede na dno, a se tekočini med seboj tudi hitro pomešata. Nikakor pa ne moremo doseči, da bi v vodi nastali in potovali obarvani mehurčki malinovca. Iz domače kuhinje poznamo tudi tekočini, ki se ne mešata: to sta **olje in voda**. Če vodo natočimo v kozarec z oljem, potone na dno, če olje natočimo na vodo, olje ostane na gladini. V vsakem primeru dobimo v posodi lepo ločeni plasti vode na dnu in olja na gladini. Za lepši videz vodo še obarvamo z živilskimi barvami. Uporabimo lahko tisto, ki je ostala od barvanja pirhov, ali armo za živila, kot smo storili mi. Tudi tempera ali vodne barvice so za silo dobre, čeprav se sčasoma na dnu nabere usedlina.

Ene se mešajo, druge ne

Razlog, da se nekatere tekočine mešajo, druge pa ne, je v njihovi zgradbi. Molekule, ki jih sestavljajo, so lahko zgrajene tako, da so navzven nevtralne, brez električnega naboja. Takim pravimo **nepolarne tekočine**, med te spada **olje**. Lahko pa so atomi in elektroni v molekuli razporejeni tako, da je molekula od zunaj na enem delu naelektrena pozitivno, na drugem pa negativno. Take tekočine so **polarne** in tudi **voda je polarna tekočina**. Polarne in nepolarne tekočine se med seboj ne mešajo.

Plavanje in potapljanje, kroženje snovi

Olje vedno splava na gladino vode, ker ima manjšo gostoto kot voda. To pomeni, da od dveh enako velikih kozarčkov, napolnjenih z vodo in oljem, tisti z oljem tehta manj. Tudi otroški baloni, napolnjeni s helijem, se dvigajo v zraku, ker ima helij manjšo gostoto kot okoliški zrak. Pozimi pa lahko nad radiatorjem opazimo, da se nad njim dviga topel zrak. Spet zato, ker ima topel zrak manjšo gostoto kot okoliški hladen zrak. Zato lahko v hladnih jutrih nad pokrajino opazujemo toplozračne balone, ki se dvigajo v okoliškem mrzlem zraku. Zdaj že razumemo, kako deluje lavina lučka: obarvana tekočina se nad žarnico segreje, gostota se ji zmanjša in zato splava na gladino okoliške, hladnejše tekočine. Na gladini, daleč od žarnice, se ohladi, gostota se ji poveča in zato potone. Podobno se dogaja v naravi: zrak se segreje nad vročimi tlemi, ki jih segreva sonce. Topel zrak se v okoliškem hladnejšem zraku dvigne v višje plasti ozračja, kjer pa je hladno. Tam se ohladi in spet spusti proti tlom. Če je zrak še vlažen, pojav spremlja kondenzacija vodnih hlapov, nastanek oblakov in padavine.

Model lavine lučke

poskus

POTREBUJEŠ:

- 1 dl vode
- 1 dl olja
- barvo za živila
- prozoren kozarec ali plastenko
- šumečo tableto

POSTOPEK

V kozarec ali manjšo plastenko pripravi približno 3 cm visoki plasti obarvane vode in olja. Olje počasi nalij na vodo. Nato v vodo spusti šumečo tabletko, ki sproži nastanek mehurčkov ogljikovega dioksida.

KAJ SE ZGODI

Mešanica ogljikovega dioksida in vode ima manjšo gostoto kot voda in olje, zato splava na gladino olja. Na gladini se plin sprosti v ozračje, voda brez mehurčkov plina pa ima večjo gostoto kot olje, zato potone na dno posode v obliki obarvanih okroglih mehurčkov. Dokler se šumeča tabletko ne raztopi, se igra ponavlja.

zavarovane rastline

Ob besedi orhideja navadno pomislimo na čudovite cvetove, ki nam krasijo okenske police, saj so mnoge vrste in sorte orhidej priljubljene okrasne rastline. Orhideje ali kukavičevke so ena največjih družin rastlin na svetu. Obsegajo kar okoli 25.000 vrst. Njihova pestrost je največja v tropskih predelih, razširjene pa so skoraj po vsem svetu. Tudi v slovenski naravi uspevajo orhideje – nenavadne, skrivnostne in zanimive.

Pri nas raste več kot **šestdeset** različnih **vrst orhidej**. Najbolj množično zacvetijo maja in junija, na kraških travnikih pa začno odpirati cvetove že konec marca. Rastejo predvsem na suhih ali vlažnih travnikih, nekaj vrst pa je gozdnih. Mnoge lahko občudujemo tudi v gorah, na alpskih tratah.

Murke dišijo po čokoladi in vaniliji. Rastejo na gorskih travnikih.

Na sončnih suhih travnikih spomladi množično zacveti **navadna kukavica**.

Navadna kukavica

Slovenske

Med evropskimi vrstami orhidej ima **lepi čeveljc** največje cvetove. Njihove rumene medene ustne spominjajo na čveljčke.

Značilnosti

V primerjavi z okrasnimi tropskimi vrstami imajo domače orhideje precej **drobne cvetove**, a če si jih ogledamo od blizu, bomo kaj kmalu opazili podobnosti: vsak cvet ima šest barvitih cvetnih listov, spodnji je nenavadno oblikovan in pogosto večji od drugih. Imenujemo ga **medena ustna**. Orhideje so **žužkocvetke** in medena ustna je nekakšno pristajališče za opraševalce. Cvet privablja žuželke z obliko, vonjem in barvo, pa tudi s sladko medicino. Po uspešni opraitvi se iz cvetov razvijejo plodovi. Suhi so in vsebujejo množico drobcenih semen. Naokoli jih raznaša veter.

ORHIDEJE

Mačja ušesa privablja opraševalce na zelo nenavaden način. Medene ustne močno spominjajo na samice opraševalcev. Neizkušeni samčki priletijo na cvet in se z njimi poskušajo pariti. Pri tem nehote oprašijo cvet s cvetnim prahom druge rastline.

Ali veš?

Orhideje živijo v sožitju z glivami. Seme se uspešno razvije v mlado rastlinico le, če pride v stik z ustrežno vrsto glive, ki v začetku razvoja hrani mlado orhidejo. Tudi pozneje, ko orhideja odraste in ozeleni, živi ta gliva in orhideja v medsebojnem sožitju.

Navadna močvirnica

raste na močvirnih travnikih in nizkih barjih. Ogroža jo izsuševanje njenih rastišč.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Rjava gnezdovnica je parazitska orhideja, ki jo pogosto srečamo v senčnih listnatih ali mešanih gozdovih. Prehranjuje se tako, da zajeda glivo.

Ogrožene rastline

Vse vrste divje rastočih orhidej so v Sloveniji zavarovane. Najbolj so ogrožene tiste, ki uspevajo na suhih ali vlažnih travnikih v nižinah. Svetloljubne travniške orhideje ogroža zaraščanje travnikov po opustitvi košnje, po drugi strani pa čezmerno gnojenje. Orhideje vlažnih travnikov močno prizadene tudi izsuševanje tal. **Orhideje so ena najbolj ogroženih družin rastlin tudi v svetovnem merilu.** V tropskih predelih jih dandanes ogroža predvsem nezadržno izsekavanje tropskih pragozdov.

Raziskuj

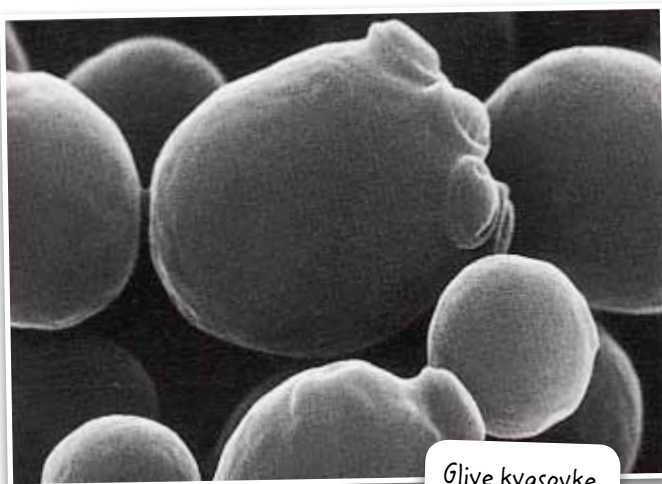
- Poišči sončno, suho in pusto travnato pobočje ali vlažen travnik v okolici svojega domačega kraja. Na njem poišči orhideje. Koliko različnih vrst opaziš? Orhideje lahko fotografiraš ali narišeš, nabirati pa jih ne smeš!

Zakaj kruh vzhaja in ima luknjice

Večina si vas verjetno težko predstavlja zajtrk brez kruha s kakšnim dobrim namazom ali pa kar tako. Nekateri imate raje belega, drugi črnega, ali pa makovke, sirove štručke, žemlje in podobne stvari.

Ste kdaj pomislili, zakaj je kruh tako mehak in poln drobnih luknjic? Kaj pa potica, največkrat ob božiču in veliki noči? Tudi ta je lepo mehka in testo je prav tako polno drobnih luknjic – brez teh luknjic bi bila kruh in potica trda kot kamen, manjša in verjetno ne bi bili navdušeni nad njunim okusom in videzom. No, včasih se kakšna mama ali babica tudi jezi, če je v potici kakšna prevelika luknja.

Glive kvasovke

Kdo naredi tako drobne in številne luknjice?

Odgovor je: **kvasovke**. To so čisto majhni organizmi, ki jih s prostim očesom ne vidimo – vidimo jih z mikroskopom in jih zato imenujemo mikroorganizmi. Mikroorganizmov je zelo veliko vrst in živijo vsepovsod okoli nas in v nas. Mednje spadajo bakterije, alge in glive.

Mikroorganizmi

so zelo številna in izjemno koristna bitja in brez njih življenje, kot ga poznamo, sploh ne bi obstajalo. Nekateri mikroorganizmi so tudi nevarni – povzročajo različne bolezni ljudi, živali in rastlin ter kvarjenje hrane – vendar je kljub temu večina mikroorganizmov zelo koristnih.

Kvasovke

so **enocelični mikroorganizmi** (celoten organizem je samo ena celica) in spadajo med **glive**. Njihovo celico obdaja celična stena, ki jim daje obliko. Znotraj celice imajo celično jedro, kjer so spravljene vsi zapisi, ki jih potrebujejo za življenje in razmnoževanje. Poleg jedra so v celici še druge strukture, ki jim pravimo celični organeli (tako kot imamo ljudje organe: pljuča, ledvice, srce ...), ki opravljajo vsak svojo nalogo. Kvasovk je več vrst in vrsta, ki jo uporabljamo za peko kruha in potice, se imenuje *Saccharomyces cerevisiae* (mikroorganizme poimenujemo z latinskimi imeni in jih pišemo poševno). To kvasovko najdemo naravno na grozdju, slivah in tudi drugem sadju.

Kako in zakaj kvasovke naredijo luknjice?

Kvasovke za svoje življenje potrebujejo **vodo** in **sladkor**, ki ju nato spremenijo v plin **ogljikov dioksid (CO₂)** in alkohol. Temu procesu pravimo **alkoholna fermentacija**. Plin, ki ga proizvedejo, se v majhnih mehurčkih ulovi v testo, ki se zato dvigne – rečemo, da testo vzhaja. Ti mehurčki so luknjice v pečenem kruhu ali potici. Alkohol, ki tudi nastane pri tem procesu, izhlapi, medtem ko se kruh peče v pečici.

V kakšni obliki lahko kupimo kvas(ovke)?

Vsak je že verjetno videl suhi kvas v vrečkah, ki je v obliki majhnih kroglic. Lahko pa kupimo tudi sveži kvas, navadno je shranjen v hladilnikih v obliki malih kock, zavitih v papir. Ta je manj obstojen od suhega kvasa in ga je treba hitreje porabiti.

FOTOGRAFIE: SHUTTERSTOCK

poskus

Naredi si svoje mehurčke

POTREBUJEŠ

- kozarec mlačne vode
- žličko
- sladkor
- suhi ali sveži kvas

POSTOPEK

1. Kozarec napolni do polovice z mlačno vodo in v njej raztopi čajno žličko sladkorja.
2. V vodo stresi pol čajne žličke suhega ali košček svežega kvasa in kozarec postavi na toplo.
3. Čez približno 10 minut preveri, kaj se je zgodilo.

Vidiš nastanek mehurčkov?

**Leteči pingvini?
Plavajoče papige??
Seveda ne: to so
mormoni, vrsta njork.
Nam najbližji živijo na
severu Atlantskega
oceana, dve vrsti
pa najdemo v Tihem
oceanu.**

osebna izkaznica

Kraljestvo: **Animalia** (živali)
 Deblo: **Chordata** (strunarji)
 Razred: **Aves** (ptiči)
 Red: **Charadriiformes** (pobrežniki)
 Družina: **Alcidae** (njorke)
 Rod: **Fratercula** (mormoni)
 Vrste: **Fratercula arctica**, **F. cirrhata**,
F. corniculata

Atlantski mormon (*Fratercula arctica*)

Še dobro, da ga ne poznamo samo s črno-belih fotografij! Drži: zgoraj je črn, spodaj bel, bel ima tudi obraz – kaj boš potem z barvnim filmom ... Toda njegov kljun! Ta naravnost zažari v modri, rdečeoranžni in rumeni barvi! Za barvno usklajenost poskrbijo še oranžnordeče noge ... Pozimi rožene ploščice ob kljunu odpadejo, zato je takrat kljun manjši pa tudi barva zbledi. Ker kljun po obliki spominja na papagajskega, pravijo tej ptici tudi »morska papiga«. Izrazitih vidnih razlik med spoloma ni; samci so malce večji.

mormoni

Ta najmanjša in pri nas tudi najbolj znana vrsta mormonov zraste kakšnih 30 centimetrov, med letenjem pa je seveda širši kot daljši. Čez krila namreč meri pol metra. Dodatnih točk za umetniški vtis pri letenju sicer ne bi dobil, saj hitro maha s krili in o kakšnem elegantnem jadranju ni niti sledu. A hitrost, ki jo doseže, ni zanemarljiva: tudi več kot 80 km/h! Zelo je spreten pri potapljanju, saj se lahko potopi več deset metrov globoko. Sardele, sledi, jegulje in druge manjše ribe so glavna sestavina njegovega jedilnika, za prilogo pa si privošči rake, mehkužce in pozimi živalski plankton.

Ko letijo nad oceanom, so tiho. Povsem drugače pa je med gnezdenjem, ko se zberejo v kolonijah. Takrat se glasno oglašajo z globokimi glasovi.

Selivke

Mormoni konec avgusta odletijo na odprti ocean, kjer preživijo vso zimo. Spomladi se preselijo na sever, na otoke ali obalne predele, kjer se zberejo v velikih kolonijah. Najdemo jih na obalah severne Evrope, Islandiji in drugih severnih atlantskih otokih – vse do vzhodnih obal severne Amerike. Mormoni spolno dozori pri petih letih starosti. Parček po navadi ostane skupaj vse življenje. Na pečinah s kljunom in nogami izkopljeta gnezdo, nekakšno votlino, ki lahko sega tudi več kot meter globoko v tla. Enkrat na leto samica izvali eno samo belo jajce. Ko se po 40 dneh izvali mormonček, zanj skrbita oba starša. In ker vemo, da imajo mladiči kar naprej odprte kljune, je jasno, da je treba te kljune nemudoma napolniti s hrano ...

V kljunu riba. In še ena. In še ...

Mormoni so v ta namen razvili zelo uporaben način: da jim ni treba kar naprej letati na morje in nazaj, raje v kljunu prinesejo več rib hkrati. Po navadi kakšnih deset, imamo pa seveda rekorderja tudi v tej panogi: kdor bo želel doseči sedanjega prvaka, si bo moral v kljun stlačiti 62 rib! (No, ribic, ampak ne bodimo malenkostni.)

Toda kako lahko s polnim kljunom ulovijo še nove in nove ribe? Jim prve ne pobegnejo oziroma padejo ven? Če si mormon, je stvar preprosta: s hrapavim jezikom pritisne ujete ribe ob nebo, da mu ne zdrknejo iz kljuna, medtem ko hlasta za novimi.

Ko je mladič star sedem tednov in mu zraste perje, odleti oz. odplava na morje – po navadi je to v večernih urah.

Čopasti mormon *Fratercula cirrhata*

Čeprav ima manj izrazito barvno paleto, le ni povsem neopazen. Protiutež črnorjavemu perju, ki ga ima tudi na trebuščku, so oranžnordeče noge in kljun, ki so še posebej izraziti v paritvenem obdobju, potem pa barve zbledijo. Ko se začne sezona parjenja, mu zraseta tudi dva dolga rumena čopka, po katerih je tudi dobil latinsko ime. Čopki zrastejo tako samcem kot samicam – se jim pa pozimi ogolijo. Čopasti mormoni živijo v severnem delu Tihega oceana – od zahodne obale Severne Amerike vse do Kamčatke, Aleutov in Kurilskih otokov. Plenilcev tudi tu ne manjka: poleg galebov so tu še snežne sove, sokoli, polarne lisice, ameriški jezerci ... in seveda človek.

Življenjska doba in kdo mu streže po življenju

Mormoni živijo tudi več kot dvajset let. Seveda pa nanje preži kar nekaj roparskih ptic, npr. veliki galeb ali velika govnačka. Srebrni galeb se loti jajc, ubija ptiče goliče ali pa jim krade ribe. Največji plenilec pa je seveda človek. Mormone lovi zaradi mesa, peres in jajc.

V načinu življenja med posameznimi vrstami mormonov ni kakšnih večjih razlik.

Mormon vrste *Fratercula corniculata*

je zelo podoben atlantskemu, le da živi v Tihem oceanu, med Aljasko, Britansko Kolumbijo in Sibirijo. Od atlantskega se najbolj razlikuje po obrazni maski, saj ima nad očesom izrazito navpično temno črto. Je tudi malce večji. V prevodu bi njegovo ime pomenilo »rogati mormon«, vendar pa pravih rogov sploh nima. Izrastka nad očesom sta odebeljena kožna grebena. Svoj življenjski prostor si delno deli s čopastim mormonom.

Ali veš?

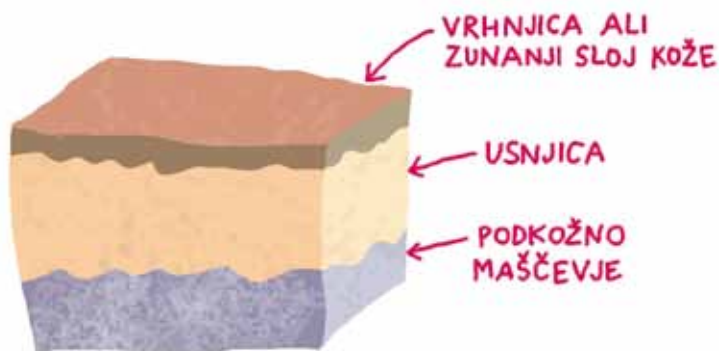
- Latinsko ime *Fratercula arctica* v prevodu pomeni **severni mali brat**. V prenesenem pomenu je »mali brat« menih. To ime naj bi dobil po črno-beli barvi, ki spominja na meniško kuto – ali pa zato, ker včasih med pristajanjem sklene nogi skupaj – kot pri molitvi ...
- Mormoni na Islandiji niso zaščiteni in je njihovo meso del tradicionalne kuhinje. Lepše je slišati za navado, da avgusta islandski otroci iščejo mormone, ki so se izgubili ali onemogli, in jih v škatlah prenesejo na varno.
- Atlantske mormone so opazili tudi v Sloveniji. Vendar k nam zaidejo le izjemoma.

Postaja vroče. Sončni žarki so vse močnejši in tudi nevarnejši predvsem za kožo, ki nas, če je zdrava in nepoškodovana, učinkovito ščiti pred mikrobi, vročino, mrazom in udarci.

KOŽA

Sloji kože

Koža je sestavljena iz dveh slojev. Zunanji, prožni del kože je **vrhnjica**. Globlji sloj kože se imenuje **usnjica**. Pod tema slojema je še sloj maščobnih celic ali **podkožno maščevje**, ki pomaga uravnavati telesno temperaturo.

Temni pigment

Vrhnjica se ves čas lušči in odpada, s čimer odstranjuje mikrobe, ki bi lahko prodrli v notranjost telesa. Poleg tega vrhnjica ščiti telo pred sončnimi žarki. V tej zgornji plasti kože so namreč celice, v katerih nastaja kožno barvilo ali temni pigment. Imenujemo ga **melanin**.

KOMAJ ČAKAM, DA BO SPET PADAL DEŽ.

Koža in sončna svetloba

Melanin daje koži **temno barvo in jo varuje pred škodljivimi vplivi ultravijoličnih žarkov**, ki lahko povzročijo prezgodnje staranje kože, opekline in celo kožnega raka. Temnopolti ljudje imajo v koži več melanina kakor svetlopolti. Zaradi tega so ljudje s temnejšim odtenkom kože pred sončno svetlobo in ultravijoličnimi žarki boljše zavarovani.

Zaznavanje toplega, mrzlega in dotika

Usnjica je opora kože. V njej so žleze lojnice, ki izločajo na površje oljnat snov, imenovano tudi loj ali **sebum**. Le-ta pokriva lase in kožo in preprečuje izsušitev. Učinkovito zatira mikrobe in skrbi, da je koža nepropustna za vodo. Od delovanja žlez lojnic je odvisno, ali imamo bolj suho ali mastno kožo. V usnjici je tudi polno drobnih krvnih žil ali kapilar. S čutilnimi telesci in živčnimi končiči, ki prav tako ležijo v usnjici, zaznavamo toploto in hlad, dotik in tresljaje.

Urnnavanje telesne temperature

Koža varuje telo pred mikrobi in izsušitvijo pa tudi pred velikim nihanjem temperature. S pomočjo krvnih žil in žlez lojnic koža vzpostavlja ves čas učinkovit način za zaščito pred spremembami temperature v okolici. Tako v vročini koža s sistemom žil in žlez znojnic ohlaja telo, ob mrazu pa ohranja toploto.

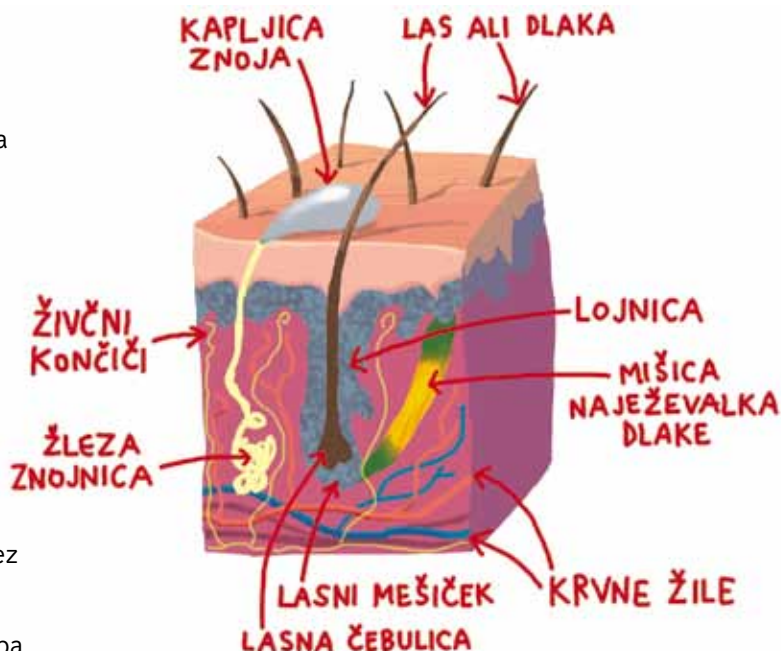

OPOZORILO

Izpostavljanje soncu je zelo nevarno, zato poišči senco, pij dovolj vode, se zaščiti s kapo in zaščitno kremo.

Ohlajanje

Kadar nam je vroče, se krvne žile v usnjici razširijo. Tako več krvi priteče pod površino kože, kjer se hladi. Koža pri tem postane rdeča. Istočasno žleze znojnice izločajo pot, sestavljen iz soli, vode in odpadnih snovi. Pot ali znoj na površini kože začne izhlapevati. Z izhlapevanjem odvzema telesu toploto in ga učinkovito hladi.

Ohranjanje toplote

V mrazu se kapilare v koži skrčijo. Tako preprečijo, da bi veliko krvi priteklo pod površino kože, kjer bi se ohladila. Koža zaradi krčenja malih krvnih žil pobledi. V mrazu se nam naježijo dlake, pravimo, da dobimo »kurjo polt«. Med naježene dlake se ujame zrak, ki deluje kot izolacija. V mrazu začnemo tudi drgetati. Drgetanje namreč sprošča toploto iz mišic.

Podkožje

V podkožju je maščoba ali podkožno maščevje, ki opravlja nalogo izolatorja. Ta maščoba je tudi odlično sredstvo za blaženje šibkejših udarcev. V podkožnem maščevju telo shranjuje energijo.

Ali veš?

- Koža je največje čutilo.
- Celice, v katerih nastaja melanin, se imenujejo melanociti.
- Močni detergenti in kemikalije raztopijo maščobni plašč na koži. S tem jo lahko posušijo in razdražijo.
- Dojenčkova koža je ob rojstvu petkrat tanjša od kože odraslega človeka.
- Sončni žarki niso nevarni le za kožo, ampak tudi za oči. Dolgotrajno izpostavljanje močnemu soncu pospeši v očesni leči nastanek sive mreže. Zato spomladi in poleti izberi kvalitetna sončna očala.

ta mesec

OPAŽUJEM IN RAZISKUJEM

MAJ

junij

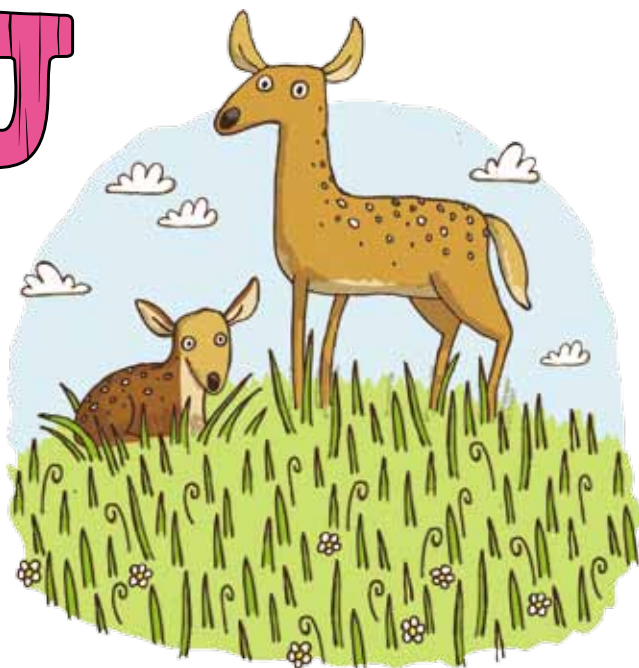
Potonike zacvetijo ... in odcvetijo

V maju na svetlih, kamnitih pobočjih primorskih hribov zacveti navadna potonika. Ta prelepa rastlina ima med vsemi slovenskimi rožami največje in najrazkošnejše cvetove. Če jih želimo občudovati v naravi, se moramo podvizati, saj je čas njihovega cvetenja precej kratek. Potonik ne smemo nabirati, ker so zavarovane.

Murni čirikajo

V toplih večerih se na travnikih razlega glasno murnovo petje. Poljski muren čirika na drobni ploščadi, ki si jo uredi pred vhodom v rov. Samček s petjem privabi samico in se z njo pari. Iz oplojenih jajčec se bodo sčasoma razvile ličinke. Za druge samce je murnovo petje svarilno: z njim muren sporoča tekmeccem, naj ne hodijo blizu.

Srne imajo mlade

V maju ali juniju srne kotijo mladiče. Male srnice in srnjački shodijo po treh dneh. Kar naprej se dojijo pri mami srni in hitro rastejo. Večino časa preživijo na skritem mestu v visoki travi. Če v naravi najdemo mladička srne, se ga ne dotikajmo. Njegova mama je na paši nekje prav blizu. Kmalu se bo vrnila ter poskrbela zanj.

ILUSTRACIJE: JAKA VUKOTIČ

Travniki so pisani

Na travnikih zacvetijo ivanjščice, zvončice, detelje in druge travniške cvetlice. Tudi trave zacvetijo, a ker so vetrocvetke, so njihovi cvetovi drobceni in brez barvitih cvetnih listov. Ob sončnem vremenu lahko opazujemo, kako se iz razprtih klaskov trav iztezajo dolge, belkaste brazde in prašniki, iz katerih se usipa cvetni prah.

Tinka Bačič

Odlična zbirka nalog za boljše znanje in oceno **Brihtna glavca**

1.

VADIM, ponavljam
in utrjujem znanje

2.

RAZUMEM tudi
zahtevnejšo snov

3.

se dobro PRIPRAVIM
na preizkuse znanja

z rešitvami

Z Lahkoto do znanja

www.mladinska.com/brihtna_glavca

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

1.–9. RAZRED

Vsebuje
formule
in teste

8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste za
pripravo
na NPZ

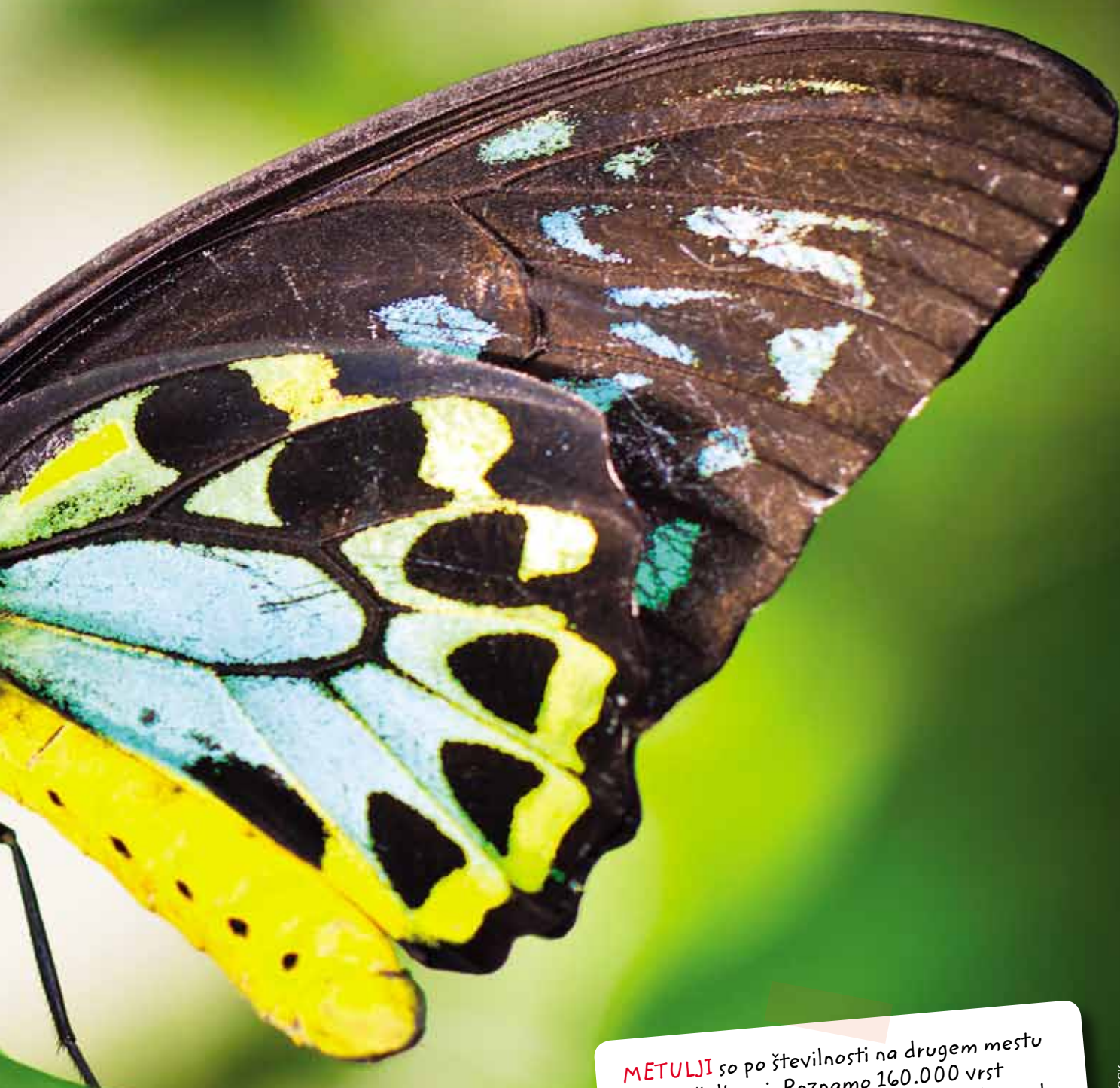
8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste in
kemijske
reakcije

fotografija
meseca

METULJI so po številnosti na drugem mestu med žuželkami. Poznamo 160.000 vrst metuljev. Zaradi pisanih kril so metulji med najbolj priljubljenimi živalmi. Imajo tri pare nog, tipalnice in rilček, ki je zvit. Kot vse žuželke imajo tudi metulji razmeroma velike sestavljene oči.

Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

Dragi Dr. Vetko.

Doma imam 2 papigi zebriči, zanima me, zakaj ena kljuva drugo in puli perje. Zanima me tudi, kako ju spraviti iz kletke, ne da bi se prestrašila. Prosim, da na moje vprašanje odgovoriš, saj sem ti že 2-krat pisal!

Uroš Podgoršek, 11 let

Uroš, ali se papigi poškodujeta? So napadi hudi, da se eden kar zapodi v drugega, se jezo oglašata in ga na vso moč kljuvata? Če je tako, bo najbolje, da kupiš še eno kletko in ju ločiš, saj se lahko tudi hudo poškodujeta. Če sta morda papigi istega spola, se verjetno zato ne razumeta prav najbolje, saj včasih lahko izražajo **teritorialno vedenje**. Če pa je to bolj dreganje ali pa **izkazovanje nestrinjanja** z glasnim petjem drugega, najbrž ne bo nič hujšega. Morda ju takrat, ko se zapleteta v prepir, zmoti tako, da stopiš h kletki in ju okaraš, pa tudi perje ne bo več letelo po zraku. Glede izletov iz kletke pa ti tudi svetujem, da si potrpežljiv. Seveda se bosta ptici prestrašili, če ju skušaš na silo z roko izbežati iz kletke. Raje puščaj vrata kletke odprta in na zunanjo stran vratc obesi kaj posebno slastnega. Boš videl, prav kmalu ju bo premamila radovednost in vonj priboljška. Potem bo težava, kako ju spraviti nazaj v kletko!

Dragi dr. Vetko

Doma imam psa pasme samojed oz. sem ga šele dobil. Zanima me, kakšne potrebe ima, koliko zraste in njegova življenjska doba ter koliko časa so samice breje in ali ga je potrebno kastrirati. Prosim, če moje pismo objavite v marčni številki. Hvala že vnaprej.

Samojed, 12–13 let

Dragi Samojed, lahko bi napisala strani in strani o samojedih. Res so čudoviti, ti polarni beli kužki, neznansko so kosmati in videti so kot snežena kepica. Za ogroženo pasmo podatkov o pasmi si v knjižnici izposodi knjigo o pasmah psov; morda najdeš celo tako, ki opisuje prav samojede. Ti pa lahko zaupam, da so kar samosvoji kužki in radi uveljavljajo svojo voljo. Samojedi so veliki, saj lahko tehtajo tudi več kot 30 kilogramov, samci še več (seveda pa tudi odvisno, kako radi jedo oziroma kako popustljivi so lastniki z različnimi priboljški). **Živijo podobno dolgo kot psi primerljive velikosti; srednja dosežena starost je tam okrog 12 let.** Tudi pri brejosti ni posebnih razlik med pasmami, saj so psi, čeprav poznamo toliko različnih pasem, še vedno vsi pripadniki iste vrste. Na mladičke bo treba počakati malo več kot 2 meseca. Pse je priporočljivo kastrirati, ni pa obvezno. S kastracijo se preprečijo neželena legla psičkov pa tudi nekatere vedenjske težave. Kastrirani psi se manj potepajo, pretepajo in nimajo spolnega nagona. Ko bosta obiskala veterinarja za cepljenje, ga povprašaj tudi o tem in kdaj je prava starost za operacijo, če bi se zanj odločil.

Dragi dr. Vetko!

Zelo imam rada mucke. Imeli smo jih že 10, a večino jih je zbil avto. Prosim, če mi poveš, kako naj mucka navadim, da ne bo šel na cesto.

Hvala že vnaprej!!!

Petra, 9 let

Draga deklica, kaj ni škoda, da prikupne mucke pokopavaš drugega za drugim? Če želiš imeti muco, čeprav očitno živiš ob prometni cesti, boš morala razmisliti o tem, da bi bila **muca le v hiši**. Le notranje muce so res varne pred avtomobili, psi, tujimi ljudmi (ki niso vsi prijazni do prostih mačk) in drugimi nevarnostmi. Mačke namreč ne moremo naučiti, da ne sme čez cesto ali da se zadržuje le na dvorišču.

Zanima me, zakaj se moja muca Rozi kar naprej redi. Odkar je umrla naša soseda, se z njeno mačko ne igra več in se redi. Ali je to od »psihe«? Prosim, če lahko moje pismo objavite v 7. št. revije. mucka Rozi, 14 let

No, pa si sama odgovorila na svoje vprašanje! Stres – in tudi izguba prijateljice je lahko stres – lahko res vpliva tudi na naše živalce, ne le na ljudi. A mislim, da je v tvo-

jem primeru bolj možno, da ima muca zdaj manj gibanja in se ob nespremenjenem obroku redi. **Zmanjšaj obroke, povečaj gibanje, tako da jo sama spodbujaš k igri**, in v kakem mesecu bi morala spet postati primerno vitka. Če pa tudi to ne bo pomagalo, boš morala obiskati veterinarja, saj je možno, da je muca zbolela za kakšno boleznijo, na primer sladkorno boleznijo.

Zanima me, ali mora biti kunec nujno v notranjem prostoru ali je lahko tudi zunaj. Prosim, če moje pismo objaviš v naslednji številki. Hvala že vnaprej. XXX8, 12

Kunci so zelo prilagodljive živalce. Pravzaprav so kar radi zunaj, seveda če jim ponudiš ustrezne razmere. **Kunčnik mora biti zavarovan pred vetrom in prepihom ter dežjem in snegom.** Prav tako je treba poskrbeti, da jim ne zmrzne voda. Pozimi morajo imeti dovolj sena ali slame, da jih ne zebe. Sicer pa kunci bolje prenašajo mraz kot vročino. Zato je najbolj pomembno, da je poleti kunčnik v senci in na zračnem mestu, da se lahko kunci tudi hladijo. Divji sorodniki kuncev seveda tudi vse leto živijo zunaj.

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na moj.planet@mkz.si. Če je objavljeno tvoje pismo, nam čim prej pošlji svoj naslov, da ti pošljemo nagrado!

Dr. Vetku lahko zastavite vprašanje tudi na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet.

Več vprašanj in odgovorov dr. Vetka najdeš tudi na spletnih straneh: www.mladinska.com/mojplanet/drvetko

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Kako nastane sir

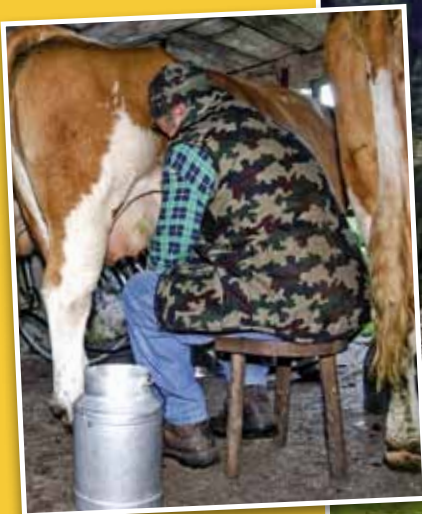
Sir delajo strojno v ogromnih sirarnah, a tam ni prav zanimivo. Raje smo šli na pohodniški izlet na Planino v Lazu nad Bohinjem in si ogledali, kako nastane domač bohinjski sir brez industrijskih dodatkov.

Do planine s konjem ali peš

Nad Bohinjem je več planin, kjer še vedno pasejo krave, toda Gregor Gartner je edini, ki še izdeluje sir. Temu postopku pravimo **sirjenje**. Do Planine v Lazu ne vodi cesta, zato mlečne izdelke v dolino ali do planinske koče na bližnji Planini pri Jezeru tovorijo kot v starih časih – s konjem. Krave priženejo sredi junija, v dolino pa se vrnejo konec septembra.

Jutranja molža že pred zajtrkom

To menda vemo: sir nastane iz mleka! Zato se dan začne že ob šestih zjutraj s prvo **molžo krav**. Nekoč so molzli ročno, štiri ure zjutraj in štiri popoldne, danes pa to opravi molzni stroj. A kljub pomoči stroja to opravilo ni povsem preprosto. Vsaka krava da 10 litrov mleka na dan, polovico zjutraj in polovico popoldne. Nekaj ga porabijo za kislo mleko, sir pa delajo vsak drugi dan.

Bohinjski sir

Stiskanje v veliki stiskalnici, preši

Ko se mleko segreje na primerno temperaturo, postane napeto. Na pomoč priskoči hčerka Lucija. Skupaj z očetom z veliko rjuho zajameta zgoščeno vsirjeno maso. Gregor vsebino skupaj z rjuho vstavi v lesen model, da hlebec dobi obliko. Potem **s prešo hlebec stisne**, tako da tekočina odteče. Rjuho kasneje odstrani, hlebec sira pa postopoma stiska vse do večera, da je lepo oblikovan in kompakten.

Brez sirišča ni sira

Delo se nadaljuje v **sirarni**. V velik bakren kotel Gregor vlije kar 150 litrov mleka, iz katerega bo nastal več kot 20 kilogramov težak hlebec sira. Pod kotlom zakurijo, da se mleko segreje na točno 32 °C – zato je v kotlu tudi termometer. V mleko se vmeša še **sirišče**, encim, ki je glavna sestavina za nastanek sira. Mleko med segrevanjem mešajo.

Sir s Planine v Lazu

FOTOGRAFIJE: MATEJ ZALAR

Soljenje

Zvečer sir vloži v slano vodo oziroma vodno raztopino soli, ki jo imenujemo **slanica**. Hlebec še dodatno nasoli in ga pusti v slanici, vsake toliko časa pa ga obrne in dodatno posoli. Sir ostane v slanici dan ali dva, odvisno od velikosti hlebca. Potem ga odloži na polico v posebnem prostoru za zorenje. Da dobi pravi okus, mora bohinjski sir zoreti kakšen mesec dni.

Najboljši je sir s planin

Poznamo veliko vrst sira, vsem pa je skupno, da nastanejo iz segretega mleka in sirišča. Nekateri zorijo dlje, drugi manj časa. V Sloveniji so zelo znani še tolminski, nanoški in bovški ovčji sir. Pa še nekaj je pomembno za dober sir: kakovostno mleko. Prav zato je najboljši iz mleka živali, ki se pasejo na veliki nadmorski višini. Pravijo tudi, da je pomladanski sir boljši od poznoletnega, ko je paša slabša.

Pojdi na planinski izlet!

Poleti lahko Gregorja Gartnerja obiščeš tudi ti! Pešpot do Planine v Lazu se začne na Planini Blato, kjer lahko pustite avtomobil. Do planine, ki leži na 1500 metrih nadmorske višine v kotanji med mogočnimi dvatisočaki, je za uro in pol hoje skozi gozd. Domov boš v nahrbtniku prinesel izvrsten bohinjski sir, maslo ali skuto!

Zaključek festivala

Konec aprila je v mariborskem Mercator centru Tabor potekala zaključna tržnica festivala Turizmu pomaga lastna glava. Sodelovalo je več kot štiristo učencev in mentorjev iz vse Slovenije, ki so predstavili izvrstne zamisli za obogatitev slovenske turistične ponudbe. Da ne pozabimo omeniti, kako zelo je dišalo po domačih dobrotah, ki so jih razstavile posamezne šole. 😊

Turistična zveza Slovenije in Zavod RS za šolstvo sta za šolsko leto 2013/2014 razpisala že 28. festival Turizmu pomaga lastna glava, tokrat na temo **NA ZABAVO V NARAVO**. Odzvali so se turistični podmladki ali krožki iz kar 120 osnovnih šol in izdelali zanimive projektne naloge o novih možnostih preživljanja prostega časa v naravi. Svoje zamisli so prikazali tudi v zgodbah, npr. o življenju čebel, tabornikov, kmetov, gornikov, raziskovalcev, čolnarjev, športnikov, umetnikov in prazgodovinskih ljudi. Po mnenju strokovne komisije so bili predstavljeni programi mladih tako skrbno načrtovani, da bi jim s pridom lahko sledili tudi izkušeni turistični delavci.

Za vzdušje so poskrbeli razigrani Cvetličniki, mlada rokovska skupina, ki deluje od leta 2010 na OŠ Ljudski vrt na Ptuj.

Med najboljšimi 36 šolami, ki so se predstavile na zaključnem festivalu, je komisija **izbrala 12 najboljših predstavitev**, ki so jih pripravili učenci OŠ Šentjernej, OŠ Fara, OŠ Radlje ob Dravi, OŠ Pohorskega bataljona Oplotnica – podružnica Kebelj, OŠ Vodice, OŠ Šmartno v Tuhinju, OŠ Miška Kranjca Velika Polana, OŠ Ivana Tavčarja Gorenja vas – podružnična šola Sovodenj, OŠ Simona Gregorčiča Kobarid – podružnična šola Breginj, OŠ Fokovci, OŠ Raka in OŠ Naklo.

Posebej so nagradili posameznike za najboljšega promotorja na stojnici, najboljši nastop, najbolj izvirno povabilo, najboljšo kostumografijo, najbolj izvirno postavitev stojnice, najboljšo animacijo na stojnici ter za izvirno propagandno gradivo.

ala NA ZABAVO V NARAVO

Uredništvo Mojega planeta je obiskalo predstavitev šol in resnično nam je žal, da na dveh straneh ne moremo predstaviti vseh, zato objavljamo nekaj izbranih utrinkov:

Navdušili so nas predstavniki OŠ Jožeta Hudalesa iz Jurovskega Dola, ki so nas celovito in dodelano povabili v **Jurčkov zeleni park** in nam pripravili izjemno bogat dvodnevni program, v katerem ni manjkalo pokušin domačih jedi, družabnosti na svežem zraku s pohodom po Jurčkovi učni poti, tečaja o lokalni kulinariki in dobre glasbe za vse okuse. Da so izvrstni animatorji, da odlično pojejo in obvladajo harmoniko, pa je ujel tudi Planetov objektiv.

Polžek na rolki je »ušel« iz skupinice učencev iz OŠ Fara, ki so nas povabili na posebno **gozdno pravljico**, v kateri bo zadišalo po svežem senu, domačem kruhu, gozdu. Predvideli so tudi tečaj jahanja in ustvarjalnico z ročnimi spretnostmi.

Všeč so nam bile tudi **Kamenčkarije** iz OŠ Radlje ob Dravi, saj smo si lahko ogledali čudovite minerale sicer opuščenega rudnika Remšnik. Večina predstavljenih mineralov (samorodni baker, cuprit, rosasit, langit, linerit idr.) je namreč redka tudi v svetovnem merilu.

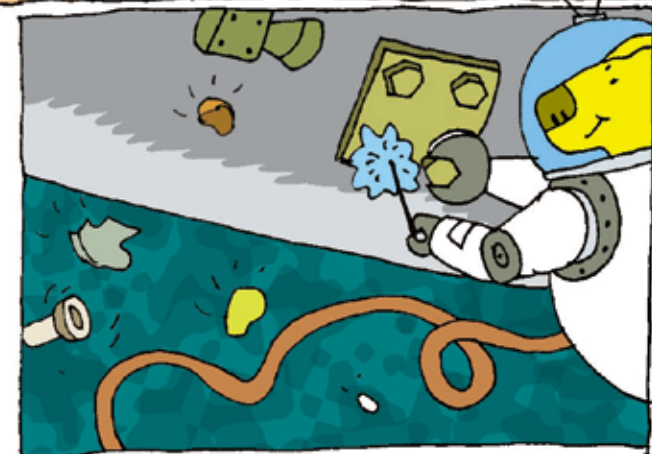
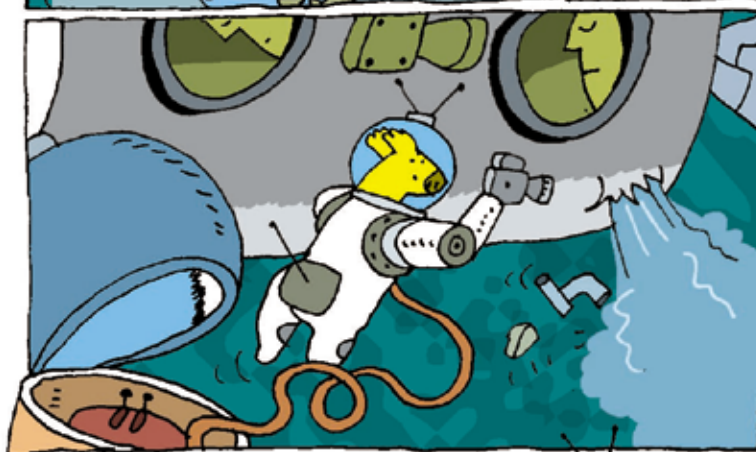
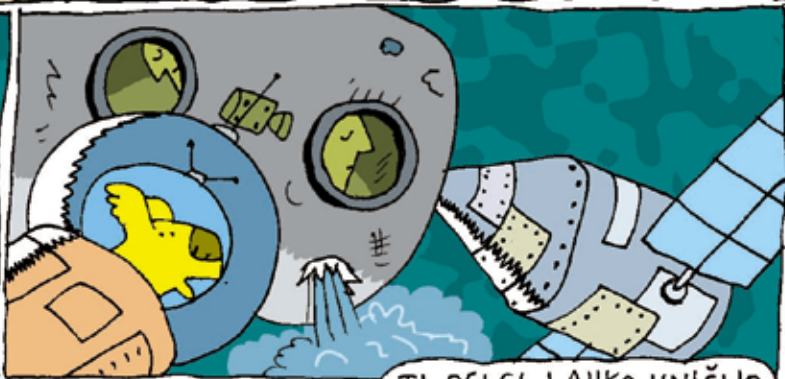
NOVO

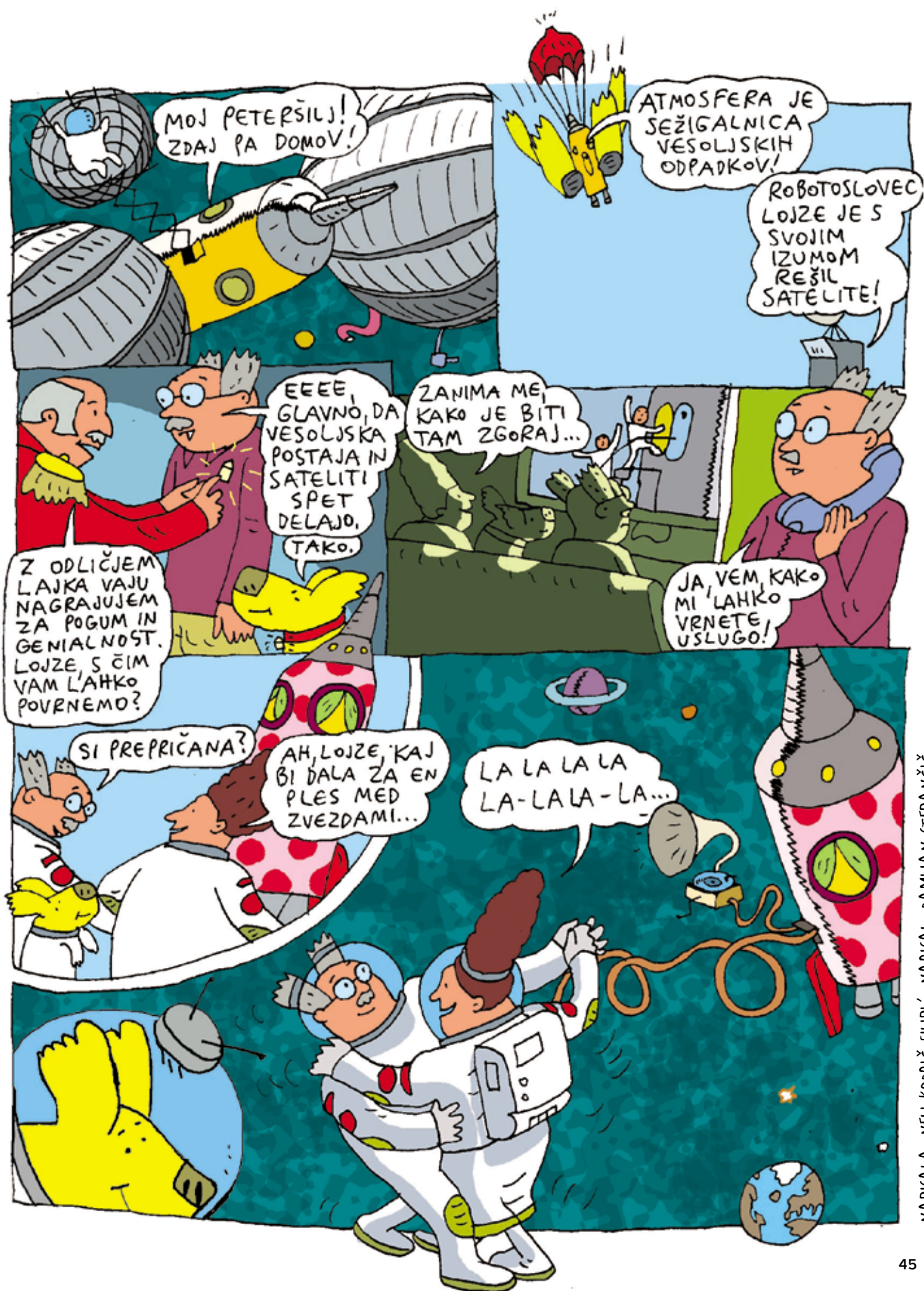
VABILO TURISTIČNIM KROŽKOM IN PODMLADKOM!

Uredništvo Mojega planeta se s šolskim letom 2014/2015 pridružuje šolskemu tekmovanju Turizmu pomaga lastna glava in bo v jesenskih in zimskih mesecih pripravilo strokovne članke, ki bodo vsebinsko podprli temo, ki jo bosta TZS in Zavod RS za šolstvo razpisala za naslednje šolsko leto.

Strokovni članki bodo v pomoč mentorjem turističnih krožkov in podmladkov in predvsem **učencem pri pripravi projektne naloge**. Prav tako bomo v prihodnjem letu poročali o predstavitvah projektov ter predstavili najuspešnejše učence in njihove mentorje.

Češka koča
nad Jezerskim

Pot v hribe

Popoln mir, svež zrak, meket ovac na planinah, slastni štruklji v planinski koči, zadovoljstvo ob razgledu s skalnatih vrhov in prijetna utrujenost ob vrnitvi v dolino. Vse to so razlogi, zaradi katerih Slovenci tako radi hodimo v hribe. Ali gorske trave in skale mikajo tudi tebe?

Po sledih planinskih markacij
lahko odpeljete tudi svojega psa.

Na Triglav samo z bogatimi izkušnjami

Ali si vedel, da je v Sloveniji kar 9000 kilometrov označenih planinskih poti? Več kot dovolj, da jih boš težko prehodil, tudi če se boste s starši po sledih rdeče-belih markacij odpravili že ta konec tedna. Toda, pozor! Planinarjenje je sicer primerno za vsakogar, a hoja na višje vrhove ni mačji kašelj. Preden kot vsak pravi Slovenec osvojiš Triglav, se moraš navaditi hoje, najprej po nezahtevnih in šele kasneje po zahtevnejših poteh.

Gora ni nora ...

Pa tudi tisti ne, ki pleza nanjo! Da ne pride do nesreče, pa mora imeti planinec pamet v glavi, rokah in nogah. Zato se v hribe odpravimo samo v lepem vremenu in dobro opremljeni. Ne pozabi dodatne obleke za zaščito pred vetrom in dežjem. Obvezni so dobri planinski čevlji, pa tudi pohodniške palice niso odveč: z njimi se boš lažje vzpenjal, pa tudi spust bo varnejši in manj boleč za kolena. Če se podajaš na zelo zahtevne poti, ki vodijo pod skalnatimi stenami, pa nikar ne pozabi na alpinistično čelado in na plezalni pas s samovarnim kompletom!

Na zahtevnejših poteh je ponekod obvezna uporaba čelade.

Včlani se v planinsko društvo ali v planinski krožek!

Pozanimaj se, ali ima najbližje planinsko društvo tudi mladinski odsek, ki je namenjen mladim planincem. Morda pa na tvoji šoli deluje tudi planinski krožek? Sam sem ga obiskoval že pred petnajstimi leti. Redno smo hodili na planinske izlete, tudi na Triglav. Naučili smo se vseh osnovnih planinskih veščin, na primer orientacije z zemljevidom in varnega gibanja v gorah. Svoje znanje smo kasneje dokazovali na zabavnem planinskem tekmovanju Mladina in gore, ki poteka še danes.

V dolini imajo meglo, na vrhu Rombona pa sije sonce.

Sabotin

Vstani zgodaj!

Idejo za izlet dobiš v planinskih in izletniških vodičih, ki jih boš morda našel v šolski knjižnici. Lahko pa pobrskaš po internetu na naslovih www.naprostem.si ali www.hribi.net. Ne pozabi, starše moraš zbuditi zgodaj zjutraj, ker se lahko popoldne vreme v hribih hitro poslabša. Primerno se obleci in obuj, v nahrbtnik pa pospravi še sendvič, ki je v hribih še posebej dober. In nikar ne pozabite na fotoaparati!

Zbiraj žige!

Za ceno manj kot dveh kepic sladoleda si lahko priskrbiš Dnevnik Mladi planinec, mlada planinka, ki je namenjen šolarjem od 4. do 9. razreda.

Če boš zbral žige z osmih vrhov, si boš kot član planinskega društva prislужil srebrno, za šestnajst vrhov pa zlato priznanje. Kasneje si lahko za ceno treh kepic sladoleda kupiš še Dnevnik s Slovenske planinske poti. V njem lahko zbereš žige s kar 111 vrhov na poti, ki vodi od Maribora do morja.

FOTOGRAFIJE: MATEJ ZALAR

Ljudje se lahko delimo na dve vrsti ptic – na nočne in jutranje ptice. Eni so že navsezgodaj kot rožice, kleperajo in ščeberajo, drugi pa nikakor ne morejo priti k sebi in jim »srček zalaufa« šele čez nekaj časa. Največkrat pa so ti drugi popolnoma budni zvečer in le težko zaspijo, medtem ko jutranje ptice kar padejo dol. Pa ti, si čuk ali jutranja ptica?

1. Lahko zvečer hitro zaspiš?

- *** Sicer ne zaspim takoj, ko ugasnem luč, ovc mi pa tudi ni treba šteti.
- * Zvečer se šele prav razživim in mi gre na živce, da me starši podijo v posteljo.
- *** Zmanjka me, kot bi me pokosil. Včasih celo z odprto knjigo v roki.

2. Kako se zjutraj zbujaš?

- *** Ta-daaaam! Odprem oči in že sem čil in svež.
- * Imam tri budilke, pa še se komaj zvlečem pokonci.
- ** Prileže se še malo poležati, potem pa gre.

3. Lahko že takoj, ko se zbudiš, klepetaš kot navit?

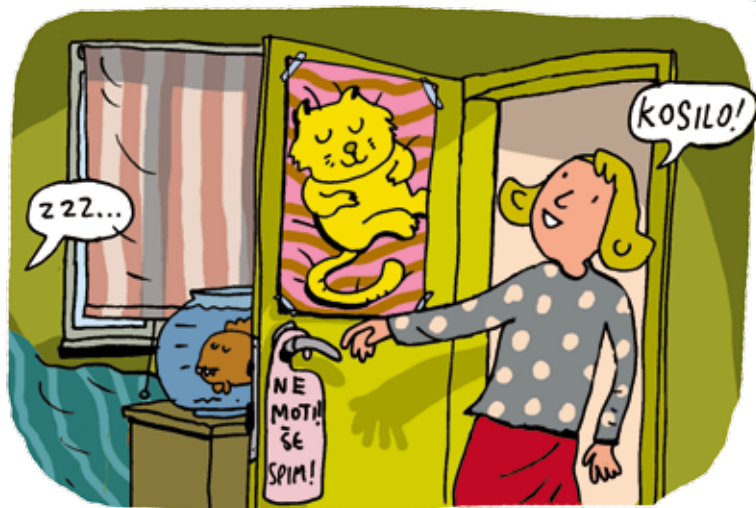
- *** Ja! Takrat imam tudi najboljše ideje.
- ** Če se hoče kdo pogovarjati, nisem pretirano proti.
- * Takrat hočem mir, ker nisem priseben.

4.

Kdaj se najlaže učiš?

- * Možgani mi začnejo zares delati šele, ko zaide sonce.
- ** Sredi dneva.
- *** Takoj ko se zbudim.

5.

Ob koncih tedna lahko vstajamo čisto po svoje ...

- * Če mi ne bi težili starši, bi spal do kosila.
- *** Že kmalu po sončnem vzhodu sem za akcijo.
- ** Zbudim se malo kasneje kot za šolo.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic

NOČNI PTIČ

Od 9 do 12 zvezdic

ZLATA SREDINA

Od 13 do 15 zvezdic

JUTRANJA PTICA

Pravi nočni ptič! Možgani ti zares začnejo delati šele, ko zaide sonce. Takrat lahko največ narediš in takrat bi z drugimi klepetal do onemoglosti (največkrat pa oni prej obnemorejo kot ti). Kar dolgo potrebuješ, da se zaziblješ v spanec, zjutraj bi pa budilko prestavljal in prestavljal ... Že mogoče, da je to prirojeno, a svetu se bo vendarle treba prilagoditi. Sčasoma se navadiš.

Ne nagibaš se ne v eno ne v drugo skrajnost. Sicer te ne zmanjka takoj, ko ugasneš luč, in zjutraj z veseljem še malo poležiš, večjih težav pa nimaš. Kmalu po tem, ko vstaneš, lahko začneš delati s polno paro, in stvari ti grejo najbolje od rok čez dan. Pravzaprav imaš kar srečo — če prežgodaj vstaneš, je treba tako doooooolgo čakati na druge! Zvečer pa je lahko dolgočasno bedeti sam.

Zjutraj se predramiš, kot bi te kdo začaral s čarobno paličico — takoj si priseben in lahko začneš delati s polno paro. Če vstaneš prvi, komaj čakaš, da se pojavi še kdo, da ga zasiplješ s svojo energijo. Ko se znoči, pa se ti veke začnejo hitro zapirati. Morda lahko malo več razumevanja pokažeš nočnim pticam — sicer imajo obratne, pa vendar podobne težave kot ti.

Podeželska mreža

V mreži poišči besede, ki so zapisane ob strani, in jih prečrtaj. Črke, ki ostanejo, po vrsti vpiši v spodnje kvadratke in izvedel/a boš, kje se da prijetno živeti, če nisi ravno ljubitelj betona in prenatrpanih cest.

Upoštevaj smeri: ↕ ↔

C	E	N	A	Č	Š	I	P	K	S
E	K	A	C	V	O	P	E	V	V
J	O	M	B	I	K	E	T	E	I
A	N	L	E	A	O	S	E	L	N
Z	J	E	R	C	K	M	L	H	J
K	O	Z	A	J	S	I	I	T	A
R	V	O	C	A	O	Š	N	M	I
A	E	K	A	J	G	S	J	U	P
V	N	G	N	O	J	M	U	C	J
A	L	E	B	E	Č	A	P	A	V

PUJS
PIŠČANEC
SVINJA
PETELIN
OSEL
KOKOŠ
ČEBELA
KOZEL
KRAVA
KOZA
BIK
RACA
GOS
GNOJ
MUCA
JAJCA
MUC
PES
OVCA
HLEV
OVEN
KONJ
MIŠ
ZAJEC
PAV

Rešitev:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sestavila: Urška Skvarča

FOTOGRAFUE: SHUTTERSTOCK

Rešitev napiši na dopisnico in jo pošlji **do 31. maja 2014** na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov in prilepiti podpisane izjave staršev ali drugih skrbnikov. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev preberi na strani 55.

Med pravilnimi odgovori bomo izžrebali **2 nagrajenca**, ki prejmeta **majico Moj planet**.

Imena nagrajencev bodo objavljena na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v junijski številki Mojega planeta

Portreti

sive celice

Na fotografijah vidiš portrete živali. Premeči črke in dobil boš njihova imena.

J E K A P

H A U M

J Č A K I
R S I T A P

B A Č E L E

FOTOGRAFIE: SHUTTERSTOCK

M. B.

Samo ena žival ni žuželka. Katera? Rešitev nam pošlji najpozneje do **31. maja 2014** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Izžrebali bomo nagrajenca, ki bo prejel **majico Moj planet**. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Ime nagrajenca bo objavljeno na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v junijski številki Mojega planeta.

Od kod pridejo psi?

Se spomniš filma *Lassie se vrača*? Kaj pa **101 dalmatinec**? Čeprav sta stara več deset let, si še danes marsikateri otrok želi, da bi imel doma puhastega škotskega ovčarja ali simpatičnega dalmatinca.

Leto dni za tem, ko so v Združenih državah Amerike predvajali film **101 dalmatinec**, so tamkajšnja zavetišča za zapuščene živali poročala o porastu zavrženih dalmatincev. Po ogledu filma si je namreč veliko otrok zaželelo prav takega psa in mnogim se je želja uresničila. Ker na novega družinskega člana, ki ima povrh vsega še določene pasemske posebnosti, mnogi niso bili pripravljeni, se je veliko dalmatincev znašlo na cesti oziroma v zavetiščih.

O odgovorni odločitvi za žival smo povedali že veliko in verjamem, da zelo dobro veš, kako neprimeren je nakup živali samo zato, ker je v filmu videti ljubka. Tokrat se bomo raje posvetili temu, od kod pride toliko dalmatincev in psov drugih pasem.

Osebe, ki imajo dovoljenje, da se ukvarjajo z vzrejo pasem, so **vzreditelji**. Njihovo delo zahteva veliko znanja, časa in tudi denarja. Prav zato so pasemski psi, ki izhajajo iz vzreje, precej dragi. Če kupimo pasemskega psa pri vzreditelju, dobimo poleg pasjega potnega lista tudi poseben dokument – **rodovnik psa**, v katerem je zabeležen njegov izvor (informacije o pasji materi in očetu). S tem dobimo zagotovilo, da je pes zdrav in je bilo zanj ter njegovo družino dobro poskrbljeno.

Kaj je pasma?

Ko govorimo o psih, lahko naštejemo več sto različnih pasem. Gre za skupine domačih živali iste vrste, v tem primeru psov, ki imajo značilen videz, vedenjske lastnosti in druge značilnosti. Te lastnosti so dedne in se ohranjajo iz generacije v generacijo. Pri tem mora človek zagotoviti, da pari pasemskega samca in samico, ki nista v sorodstvu.

Pasemski pes brez rodovnika je slaba odločitev

Marsikdo nima ali ne želi dati veliko denarja za pasemskega psa, obenem pa se mu ne želi odreči. Prav zato v najrazličnejših oglasnikih pogosto najdemo osebe, ki ponujajo različne pasemske pse po znatno nižji ceni. Te osebe niso vzreditelji, ampak se na vse pretege trudijo zaslužiti z živalmi. Neprestano prodajajo pse brez rodovnika, ki imajo pogosto (hude) zdravstvene težave. Pri tem prodajalci izčrpavajo pasjo mater, ki jo pariyo večkrat na leto, čeprav je samico dovoljeno pariti zgolj enkrat letno. Za pasjo mater je slabo poskrbljeno, saj po navadi nima ustrezne nege, prehrane in zdravstvene oskrbe, enako pa velja tudi za pasje mladiče, ki so naprodaj. Ko ti psi odrastejo, pogosto niso enaki značilnim predstavnikom pasme.

Pasji mladiči imajo zaradi parjenja neustreznega samca in samice različne genetske napake, bolezni in zdravstvene težave. Te se lahko pokažejo takoj ali šele v nekaj mesecih po nakupu psa. Za njihovo zdravljenje moramo odšteti veliko denarja. Pogosto se nakup pasemskega psa brez rodovnika konča zelo žalostno: pes zaradi hudih bolezni in genetskih napak ne dočaka niti prvega leta starosti.

NA KAJ MORAŠ BITI POZOREN PRI NAKUPU ZDRAVEGA, NEGOVANEGA PASEMSKEGA PSA:

- da ga prevzameš izključno na domu vzreditelja,
- da je pes videti zdrav in od vzreditelja dobiš tudi potrdilo o opravljenih cepljenjih,
- da je pasja mati ob mladičih in v dobrem zdravstvenem stanju,
- da je prostor, kjer so nameščene živali, suh, primerno velik in ogrevan ter čist,
- da je poskrbljeno za kakovostno prehrano živali,
- da rodovnik (dokument) ni naprodaj posebej ali na tvojo željo,
- da je pes starejši od 8 tednov, saj prej ne sme od pasje matere,
- da vzreditelj tebe in tvojo družino seznani s primerno oskrbo, nego, prehrano in namestitvijo živali ter posebnostmi pasme,
- da vzreditelj ne ponuja veliko različnih pasem, saj zmore dobro skrbeti za največ dve do tri različne pasme.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Kaj storiti, ko se odločiš v svoj dom povabiti psa?

Lahko se s starši odpraviš do vzreditelja, pri katerem kupite zdravega pasemskega psa z rodovnikom, lahko pa obiščete zavetišče za zapuščene živali in v svoj dom odpeljete prikupnega mešančka. Veliko radosti vam želim!

Nuša Ema Miklavc
Društvo za zaščito živali Ljubljana

Urška Kaloper

O MOZOLJIH, LJUBEZNI IN DRUGIH NADLOGAH

V puberteti se spremenita telo ter doživljanje sebe in sveta, vzniknejo prve ljubezni, ki jim sledijo tudi prva razočaranja. Kako se spopasti s tem? Tudi Ana, Nina, Miha, Luka, Nika, Eva, Maja in Tina imajo z odraščanjem cel kup težav, ki pa se jih lotevajo na zabaven – vendar hkrati poučen način. Vzemite knjigo v roke in se jim pridružite! Njihove zgodbe vam bodo zagotovo v pomoč pri reševanju marsikatero tegobe. Ta knjiga je zasnovana po priljubljeni rubriki Oglevalo v reviji Pil.

INFORMACIJE IN NAROČANJE:
080 12 05 ali **www.emka.si**

Axel Gutjahr

PTICE

naših vrtov,
sadovnjakov, polj
in gozdov

Imate radi ptičje petje, obiske ptic v vrtovih in parkih? Potem vam je priročnik s številnimi fotografijami in portreti pisan na kožo. V njem boste našli izčrpne opise 114 najzanimivejših in najpogostejših ptic, ki vam bodo v pomoč pri opazovanju in prepoznavanju vrst. V praktičnem delu priročnika boste izvedeli, kako lahko vrt uredite tako, da bo prijazen do ptic in si jih boste lahko ogledali od blizu. S 500 odličnimi barvnimi posnetki ptic in različnih naravnih življenjskih okolij, številnimi koristnimi nasveti in razumljivimi navodili bo ta priročnik dragocen vodnik za vsakega ljubitelja ptic!

V objektivu letnih časov

SLOVENSKE GORE

Ljudje smo si svoja bivališča postavili v dolinah, običajno ob rekah, zgradili smo ceste, po katerih se iz kraja v kraj vozimo v želji, da bi čim hitreje prispeli na cilj. V svojem prostem času pa mnogi radi zahajamo v hribe in gore, kjer uživamo na ozkih stezicah, ki nas vodijo proti vrhovom, visoko nad mesta in vrvež vsakdana. S svojo preprosto udobnostjo nas razveseljujejo planinske kočje, namesto v televizor pa zremo v modro nebo.

Čas tam gori, v gorah, še vedno poteka enako počasi in spokojno kot nekdaj. Očarljiva gorska krajina je posejana včasih samo s skalami, včasih naseljena s kozorogi, včasih prekrita s skrivnostnimi meglicami. Knjiga *Slovenske gore v objektivu letnih časov* ni še ena knjiga o skalnatem svetu, v katerem premagujemo sebe ali skušamo seči po čim več in čim višje. Je fotografska monografija o edinstvenem svetu, ob katerem človeški duši zaigra srce.

Kakšna so danes občutja, ki nas ženejo visoko tja gor v samoto in mir? Zakaj nas sploh ženejo? Prelepa narava, nepozabni prizori, svež zrak, sijajna svetloba nas prevzamejo s svojo divjostjo in nedotaknjenostjo. Lepoto slovenske gorske krajine je skušalo v fotografski objektiv ujeti 65 fotografov, štirje znani Slovenci pa so popisali svoja srečevanja z očarljivim, včasih divjim in drugič rajsko lepim svetom slovenskih gora.

**KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV,
DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REViji MOJ PLANET**

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____,
(ime in priimek)

(naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____
(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagrajencih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

Nagrajenci

**NAGRAJENCI IZ APRILSKE
ŠTEVILKE REVije MOJ
PLANET**

HITRI KOT BLISK

Rešitev: **panda**

Knjigo prejme **Jakob
Krajnc** iz Malečnika.

MAČJI KVIZ

Rešitev: **predenje**

Majico prejmeta
Katja Tišler Sušnik
iz Tržiča in **Primož
Kocet** iz Črešnjevc.

Nagrade bomo poslali
po pošti.

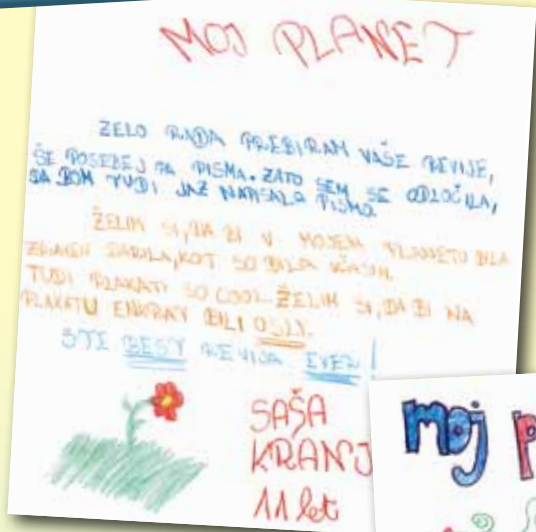
**Nagrajencema iskreno
čestitamo!**

Zakaj imamo radi zelenjavo?

- Zelenjava je vir prehranskih vlaknin.
- Vsebuje veliko vitaminov, mineralov in malo maščob.
- Pripomore k boljšemu počutju.
- Je dobrega okusa.
- Z uživanjem sveže in naravno pridelane zelenjave prispevamo veliko dobrega in koristnega k okolju.
- Z uživanjem zelenjave izboljšamo prehranjevalne navade.

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa objavljamo še več vaših pisem.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali **moj.planet@mkz.si**. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije. **Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.**

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko tudi **pišete dr. Vetku, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje** ter **glasujete za poster**.

Uredništvo Mojega planeta

TELETEKST

Teletext je poseben sistem za prenos znakovnih informacij po televizijski mreži. Prenos podatkov poteka vzporedno s televizijskim signalom posameznega programa. Z uporabo posebnih funkcij, ki jih omogoča televizijski sprejemnik, lahko uporabnik pregleduje novice, napovednike, športne rezultate, vremensko napoved ipd.

Leta 1984 je takratna RTV Ljubljana prva na območju nekdanje Jugoslavije začela oddajati teletext. Natanko 7. maja je teletext praznoval 30 let.

Šport		
NOGOMET - 1. ZNL		
14. kolo		
Danes:		
Zeljeznicar	- Crvena zvezda	1:1
Osijek	- Celik	3:0
Sutjeska	- Velez	2:3
Hajduk	- Vojvodina	2:2
Pristina	- Buducnost	4:0
Radnicki	- Sarajevo	2:0
Dinamo	- Sloboda	2:1
Partizan	- Rijeka	1:1
Vceraj: Rad	- Vardar	1:0
NOGOMET - 2. ZNL - zahod		
14. kolo		
Novi Sad	- Integral Olimpija	0:0

Prihodnji mesec v Mojem planetu

Kemijski žur

Fenek, lisica, ki prelišči vročino

Zakaj plavamo ali potonemo?

Naslednja številka izide
16. junija.

Moj kviz

So trditve pravilne?
Kaj praviš?

Kviz po majski številki

1.

Morske želve nikoli ne spoznajo
svojih staršev.

DRŽI

NE DRŽI

6.

Mormoni so zelo pogosta ptica
ob Jadranskem morju.

DRŽI

NE DRŽI

2.

Sredozemlje leži samo v
Evropi.

DRŽI

NE DRŽI

7.

Metulji spadajo med žuželke in
so zelo številni.

DRŽI

NE DRŽI

3.

Voda je polarna, olje pa
nepolarna tekočina.

DRŽI

NE DRŽI

8.

Ljudje s temnejšo kožo se morajo
bolj paziti sonca kot svetlokožci.

DRŽI

NE DRŽI

4.

V Sloveniji poznamo le eno vrsto
orhidej, ki pa je zavarovana.

DRŽI

NE DRŽI

9.

Sončni žarki so zelo nevarni za
oči.

DRŽI

NE DRŽI

5.

Glive kvasovke so
mikroorganizmi kot na primer
alge.

DRŽI

NE DRŽI

10.

Če rešiš test, ugotoviš, ali si
nočni ptič ali ne.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če nisi, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Moj planet, mesečnik, maj 2014, leto 9 • Na leto izide 12 števil. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Odgovorna urednica: Senja Požar • Urednica: Maja Bajželj • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: Moj planet, 1536 Ljubljana, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 36 • Tiskana naklada: 7.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,90 €, za individualne naročnike 4,16 €, v prosti prodaji 4,95 €. Naročnina se poravnava v treh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 99,60 €. • DDV in poštšina sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravčasno poravnane obveznosti zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poštšina plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • Naročanje revij: Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: 080 11 08, od 7. do 18. ure. • Vodja sektorja Prodaja in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • Vodja službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • Oseba, odgovorna za oglaševalske vsebine: Martina Dolgan, vodja službe Marketing in oglasno trženje. • www.mladinska.com/oglasniprostor • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 241 37 06 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglašnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva. Izid publikacije je finančno podprla agencija ARRS iz sredstev državnega proračuna iz naslova razpisa za sofinanciranje domačih poljudnoznanstvenih periodičnih publikacij.

razpisuje **4. natečaj** za **naj strip** s temo

HUDA DOGODIVŠČINA V NARAVI,

v kateri nastopi vsaj ena žival.

Radi berete stripe o Lojzetu in Peteršilju, posegate po Asterixu, Gatniku in Gnilcu? Potem vzemite v roke svinčnik in papir pa morda barvice ali flomastre in pustite svoji ustvarjalnosti, da pričara zgodbo, ki jo pripoveduje strip!

Natečaja se lahko udeležite vsi, ki ste **mlajši od 15 let**.

Vsak od mladih avtorjev lahko sodeluje s stripom na enem listu A4 ali A3 (npr. risalni list).

Ne pozabite: na zadnjo stran nalepite svoje podatke (ime, priimek, naslov, telefon, datum in letnico rojstva).

Izdelke bo pregledala in izbrala posebna tričlanska komisija.

V uredništvu bomo sprejemali dela do 15. junija 2014. Pošljite jih na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**.

Izid natečaja bomo objavili v poletni številki revije Moj planet, ki izide 15. julija, in na spletnih straneh revije www.mladinska.com/mojplanet.

**nagradni
natečaj**

Nagrade:

Avtorje najboljših 3 stripov bomo nagradili s knjigami in majicami Moj planet.

Predsednik komisije bo ilustrator in avtor stripov v Mojem planetu **Damijan Stepančič**.

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Vsak udeleženec natečaja oz. njegov zakoniti zastopnik soglaša, da s sodelovanjem na natečaju dovoljuje Založbi Mladinska knjiga nagrajene stripe objaviti v reviji Moj planet, na njenih spletnih straneh in v promocijske namene organizatorja. Del ne vračamo.

SLOVENIJA, kot je še ni bilo!

ALIVEŠ,
kje bi iskal
podvodni Triglav?
38 m globoko v
Piranskem zalivu

ALIVEŠ,
da Triglavski narodni
park obišče letno kar
1,6 milijona ljudi?

NOVO

Atlas SLOVENIJE

za osnovne in srednje šole

ZA ŠOLO IN DOM

ALIVEŠ,
kje v Sloveniji lahko na istem
kraju spomladi in jeseni
loviš ribe, poleti sušiš seno,
pozimi pa drsaš?

Na Cerkljiškem jezeru

Najsodobnejša predstavitev geografskih procesov in Slovenije po pokrajinah

- Več kot 130 prvič objavljenih zemljevidov
- Največja zbirka tematskih zemljevidov Slovenije doslej
- 13 vrhunskih ilustracij prereзов Zemljinega površja